

1/2022

NEJVYŠŠÍ SOUD
ODDĚLENÍ ANALYTIKY
A SROVNÁVACÍHO PRÁVA

BULLETIN

Pravidelný přehled právních novinek se zaměřením na rozhodovací praxi Soudního dvora Evropské unie, Evropského soudu pro lidská práva a zahraničních nejvyšších soudů.

ODDĚLENÍ

Oddělení analytiky a srovnávacího práva Nejvyššího soudu poskytuje odbornou poradenskou činnost pro soudce Nejvyššího soudu, jakož i pro soudce soudů nižších stupňů, v oblasti evropského práva.

SLOŽENÍ

Petr Barták
petr.bartak@nsoud.cz, +420 541 593 480

Jan Bena
jan.bena@nsoud.cz, +420 541 593 161

Lukáš Boháček
lukas.bohacek@nsoud.cz, +420 541 593 137

Lívía Ivánková
livia.ivankova@nsoud.cz, +420 541 593 271

Ladislav Kováč
ladislav.kovac@nsoud.cz, +420 541 593 519

Anna Skrášková
anna.skraskova@nsoud.cz, +420 541 593 523

Jan Strya
jan.strya@nsoud.cz, +420 541 593 585

KONTAKT

 Oddělení analytiky a srovnávacího práva
Nejvyšší soud

 Burešova 20
657 37 Brno

 +420 541 593 480

 international@nsoud.cz

 www.nsoud.cz

SOCIAL

BULLETIN

**ZÁKAZ NOŠENÍ NÁBOŽENSKÝCH A DALŠÍCH SYMBOLŮ
SOUČASNĚ S TALÁREM ADVOKÁTA**
FRANCIE (STR. 4)

**VÝKLAD MAĎARSKÉ INTEGRAČNÍ KLAUZULE UMOŽŇUJÍCÍ
SPOLEČNÝ VÝKON PRÁVOMOCÍ V RÁMCI EU**
MAĎARSKO (STR. 5)

**PRÁVO NA OBHÁJCE A PRÁVO NA SEZNÁMENÍ SE S POVAHOU
A DŮVODEM TRESTNÍHO OBVINĚNÍ VE SMYSLU ČL. 6 ÚMLUVY**
BJARKI H. DIEGO (STR. 11)

**ZÁRUKY ŘÍZENÍ PŘED NORSKÝMI VNITROSTÁTNÍMI ORGÁNY
V SOUVISLOSTI S ODEBRÁNÍM RODIČOVSKÝCH PRÁV ČESKÉ MATCE**
E. M. A OSTATNÍ (STR. 13)

**K PRÁVOMOCI OBECNÝCH SOUDŮ POSUZOVAT SOULAD VNITRO-
STÁTNÍCH PRAVIDEL S PRÁVEM EU NAVZDORY ZÁVAZNÉMU
ROZHODNUTÍ ÚSTAVNÍHO SOUDU**
R. S. (STR. 23)

**ZÁKAZ ZPĚTNÉ ÚČINNOSTI UNIJNÍCH SMĚRNIC A VÝZNAM
POLITICKÉHO KONSENSU O BUDoucím PŘIJETÍ UNIJNÍ
ÚPRAVY NA PŘÍPADNOU ODPOVĚDNOST ČLENSKÉHO
STÁTU ZA PORUŠENÍ PRÁVA EU**
VYSOČINA WIND A.S. (STR. 26)

ÚVODNÍK

Vážené čtenářky, vážení čtenáři,

vítáme Vás u letošního prvního čísla Bulletinu oddělení analytiky a srovnávacího práva. I tentokrát se můžete těšit na anotace vybraných zajímavých rozhodnutí vrcholných vnitrostátních soudů, Evropského soudu pro lidská práva a Soudního dvora Evropské unie.

Z rozhodnutí vnitrostátních soudů jsme vybrali rozsudek francouzského Kasačního soudu, který se věnoval otázce zákazu nošení náboženských či jiných symbolů u advokátů daného vnitřním předpisem komory a dospěl k závěru, že takovýto zákaz projevem diskriminace nebyl. Za povšimnutí stojí i rozhodnutí maďarského Ústavního soudu, který se v rámci výkladu integrační klauzule ústavy, která umožňuje společný výkon určitých pravomocí Maďarska v rámci EU, zevrubně zabíral problematikou nedostatečně účinného výkonu pravomocí a ústavní identity.

Z rozhodovací praxe Evropského soudu pro lidská práva lze poukázat např. na jeho rozsudek ve věci *Bjarki H. Diego*, kde se vyjádřil k právu obviněného na obhájce a na seznámení se s povahou a důvodem obvinění za situace, kdy byl obviněný vyslýchán jako svědek v době, kdy se pro vnitrostátní orgány již stal podezřelým. V mediálně sledované věci české matky, *E. M.*, pak rozhodl, že svěřením dětí do péče pěstounů, zbavením rodičovské odpovědnosti a zákazem styku s dětmi z rozhodnutí norských orgánů v projednávané věci k porušení práva na rodinný život nedošlo.

O zajímavá rozhodnutí nebyla nouze ani ze strany Soudního dvora Evropské unie. Konkrétně lze upozornit např. na rozsudek ve věci *R. S.*, ve kterém se zabýval pravomocí soudů posuzovat soulad vnitrostátních pravidel s právem EU navzdory tomu, že takový soulad již závazně vyslovil ústavní soud. Bez zajímavosti není ani rozsudek v předběžné otázce Nejvyššího soudu ve věci *VYSOČINA WIND*, kde Soudní dvůr konstatoval částečnou neplatnost čl. 13 směrnice 2012/19/EU o odpadních elektrických a elektronických zařízeních, pokud šlo o výrobcům uloženou povinnost financovat náklady spojené s odpadem z fotovoltaických panelů uvedených na trh v období od 13. 8. 2005 do 13. 8. 2012.

Příjemné čtení Vám přeje

Redakce Bulletinu

V případě zájmu o pravidelné zasílání našeho Bulletinu se na nás můžete obrátit prostřednictvím e-mailu international@nsoud.cz.

Informace o ochraně osobních údajů naleznete na stránkách **Nejvyššího soudu**.

OBSAH

JUDIKATURA EVROPSKÝCH VRCHOLNÝCH SOUDŮ

Francie: <i>Zákaz nošení náboženských a dalších symbolů současně s talárem advokáta</i>	... 4
Maďarsko: <i>Výklad maďarské integrační klauzule umožňující společný výkon pravomocí v rámci EU</i>	... 5
Německo: <i>Pozitivní závazek zákonodárce přijmout účinná opatření, která zajistí ochranu osob se zdravotním postižením v krizových situacích určení priority ošetření pacientů (triáží)</i>	... 8

JUDIKATURA EVROPSKÉHO SOUDU PRO LIDSKÁ PRÁVA

Bjarki H. Diego: <i>Právo na obhájce a právo na seznámení se s povabou a důvodem trestního obvinění ve smyslu čl. 6 Úmluvy</i>	... 11
E. M. a ostatní: <i>Záruky řízení před norskými vnitrostátními orgány v souvislosti s odebráním rodičovských práv české matce</i>	... 13
Grzęda: <i>Polské justiční reformy: absence účinného soudního přezkumu v případě předčasného zániku členství soudce v soudcovské radě v důsledku přijetí legislativní změny</i>	... 15
Kozan: <i>Uložení disciplinární sankce soudci z důvodu sdílení článku kritizujícího nejvyšší radu soudnictví na sociální síti Facebook</i>	... 17

JUDIKATURA SOUDNÍHO DVORA EVROPSKÉ UNIE

Airhelp Ltd: <i>K použitelnosti nařízení č. 261/2004 v případě mezipřistání navazujících letů na území členského státu</i>	... 20
Gtflix Tv: <i>Příslušnost soudů při rozhodování žádostí o náhradu újmy vzniklé v souvislosti s uveřejněním hanlivých komentářů na internetu</i>	... 21
R. S.: <i>K pravomoci obecných soudů posuzovat soulad vnitrostátních pravidel s právem EU navzdory závaznému rozhodnutí ústavního soudu</i>	... 23
VYSOČINA WIND a.s.: <i>Zákaz zpětné účinnosti unijních směrnic a význam politického konsensu o budoucím přijetí unijní úpravy na případnou odpovědnost členského státu za porušení práva EU</i>	... 26
X. a Y.: <i>K podmínkám odmítnutí výkonu evropského zatykácího rozkazu</i>	... 29

MONITORING LITERATURY ... 31

JUDIKATURA EVROPSKÝCH VRCHOLNÝCH SOUDŮ

Francie: Kasační soud

Rozsudek Kasačního soudu č. 20-20.185 ze dne 2. 3. 2022

Zákaz nošení náboženských a dalších symbolů současně s talárem advokáta

Úplné znění rozsudku

Tisková zpráva

První občanskoprávní senát Kasačního soudu ve svém rozsudku ze dne 2. 3. 2022 ve věci č. 20-20.185 rozhodl, že představenstvo advokátní komory může zakázat nošení jakéhokoli označení vyjadřujícího náboženskou, filozofickou, komunitní nebo politickou příslušnost či názor současně s advokátním talárem. Požadavek představenstva advokátní komory podle Kasačního soudu přispívá k zajištění rovnosti mezi advokáty a tím i rovnosti mezi stranami sporu. Zákaz nošení uvedených symbolů je tedy nezbytný a přiměřený s ohledem na zachování nezávislosti advokáta a za účelem zaručení práva na spravedlivý proces, a proto není diskriminační.

Dne 24. 6. 2019 změnilo představenstvo advokátní komory („conseil de l'ordre“) v Lille své vnitřní předpisy tak, že do části „vztahy s institucemi“ doplnilo následující odstavce: „advokát nesmí nosit na svém oděvu žádnou ozdobu nebo znak, který by zjevně vyjadřoval náboženskou, filozofickou, komunitní nebo politickou příslušnost či názor.“ Advokátní koncipientka a její nadřízený advokát podali proti tomuto rozhodnutí odvolání. Dne 9. 7. 2020 odvolací soud prohlásil odvolání advokátní koncipientky za nepřijatelné, neboť ještě nebyla advokátkou, a nebyla tudíž oprávněna uvedený opravný prostředek podat. Zároveň zamítl návrh jejího nadřízeného advokáta na zrušení uvedeného rozhodnutí.

Advokátní koncipientka i její nadřízený advokát následně podali kasační opravný prostředek. Kasační důvody spočívaly v (ne)možnosti podat opravný prostředek proti rozhodnutí advokátní komory advokátní koncipientkou, oprávnění advokátní komory zakázat ve vnitřních předpisech nošení výše uvedených označení současně s advokátním talárem a nakonec v otázce, zda uvedené rozhodnutí advokátní komory představuje zásah do svobody náboženského vyznání a svobody projevu.

Kasační soud ve vztahu k prvnímu důvodu poukázal na příslušnou francouzskou právní úpravu (občanský soudní

řád, zákon č. 71-1130 ze dne 31. 12. 1971 o povolání advokáta a nařízení č. 91-1197 ze dne 27. 11. 1991, jímž se upravuje výkon povolání advokáta) ze které plyne, že ve vztahu k jednání nebo rozhodnutí představenstva advokátní komory se na odvolací soud může obrátit pouze státní zástupce nebo advokát, který se domnívá, že byly poškozeny jeho profesní zájmy. Kasační soud poukázal na závěr odvolacího soudu, který po konstatování, že advokátní koncipientka nebyla advokátkou, ale osobou připravující se na výkon povolání advokátky, a tudíž ještě nebyla držitelkou osvědčení o způsobilosti k výkonu tohoto povolání, dovedl, že se nemohla dovolávat ani ustanovení nařízení č. 91-1197, a nebylo možné dovést ani poškození profesního zájmu. Příklad, kterou advokátní koncipienti skládají na začátku své odborné přípravy, navíc nelze srovnávat s přísahou, kterou skládají advokáti. Uvedená přísaha jim tak nepřiznává postavení vyžadované nařízením č. 91-1197. Kasační soud tak v tomto ohledu potvrdil závěr odvolacího soudu, podle kterého advokátní koncipientka neměla právo podat odvolání proti rozhodnutí představenstva advokátní komory.

Ve vztahu k pravomoci představenstva příslušné advokátní komory zakázat ve vnitřních předpisech nošení výše uvedených symbolů Kasační soud poukázal na ustanovení čl. 3 zákona č. 71-1130, podle kterého se advokáti podílejí na práci justice a skládají přísahu, že jako advokáti budou vykonávat svou funkci důstojně, svědomitě, nezávisle, čestně a lidsky a při výkonu své soudní funkce budou nosit profesní oděv. Představenstvo advokátní komory je ve smyslu čl. 17 zákona č. 71-1130 odpovědné za řešení všech záležitostí týkajících se výkonu advokátní profese, aniž by byly dotčeny pravomoci svěřené Národní radě advokátních komor („Conseil national des barreaux“, dále jako „CNB“). Podle čl. 21-1 zákona č. 71-1130 CNB sjednocuje pravidla a postupy výkonu profese prostřednictvím obecných ustanovení. Neexistuje-li však zvláštní legislativní předpis a CNB nevydala ani žádný regulační předpis, je v pravomoci představenstva advokátní komory upravit nošení a používání profesního oděvu. Odvolací soud pro-

to podle Kasačního soudu rozhodl správně, že podmínky nošení a používání oděvu jsou relevantní pro výkon povolání advokáta a že představenstvo advokátní komory má pravomoc změnit v tomto ohledu své vnitřní předpisy.

Kasační soud ve vztahu k třetímu kasačnímu důvodu uvedl, že z čl. 10 a 11 Deklarace práv člověka a občana z 26. 8. 1789, čl. 9 a 10 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a čl. 18 a 19 Mezinárodního paktu o občanských a politických právech vyplývá, že každý má jak právo na svobodu myšlení, svědomí a náboženského vyznání, tak i na svobodu projevu. Svoboda projevu své náboženské vyznání nebo přesvědčení může podléhat pouze takovým omezením, která jsou stanovena zákonem a jsou nezbytná pro ochranu veřejné bezpečnosti, pořádku, zdraví, mravnosti nebo práv a svobod druhých. Kasační soud opětovně připomněl, že podle čl. 3 zákona č. 71-1130 se advokáti podílejí na práci justice a skládají přísahu, že budou vykonávat své povinnosti nezávisle a že při výkonu své soudní funkce budou nosit profesní oděv.

Kasační soud následně poukázal na odůvodnění odvolacího soudu, podle kterého advokáti zajišťováním obhajoby účastníků řízení přispívají k veřejné službě spravedlnosti. Z tohoto důvodu odvolací soud rozhodl, že vůle advokátní komory požadovat po svých členech, aby při jednání

před soudem nosili jednotný oděv, přispívá k zajištění rovnosti advokátů, a tím i rovnosti osob, které zastupují. Zásada rovnosti je totiž jedním ze základních aspektů práva na spravedlivý proces. V zájmu ochrany práv a svobod jednotlivců proto musí každý advokát při výkonu obhajoby a zastupování odstranit vše, co je pro něj osobní. Nošení profesního oděvu bez jakéhokoli rozlišovacího znaku je totiž nezbytné k tomu, aby byl advokát k dispozici každému jednotlivci. S ohledem na uvedené Kasační soud uzavřel, že odvolací soud, vycházející z výše uvedeného čl. 3 zákona č. 71-1130 a z profesní praxe, správně dovodil, že zákaz stanovený ve vnitřních předpisech advokátní komory v Lille v rozsahu, v němž se vztahoval na nošení jakéhokoli označení vyjadřujícího náboženskou, filozofickou, komunitní nebo politickou příslušnost nebo názor, je dostatečně přesný. Uvedený zákaz byl podle Kasačního soudu nezbytný k dosažení sledovaného legitimního cíle – ochrany nezávislosti advokáta a zajištění práva na spravedlivý proces, byl přiměřený a adekvátní sledovanému cíli a nebyl diskriminační.

Kasační soud proto potvrdil rozhodnutí odvolacího soudu odmítnout žádost o zrušení rozhodnutí představenstva advokátní komory v Lille.

Ladislav Kováč

Maďarsko: Ústavní soud

Rozhodnutí Ústavního soudu Maďarska ze dne 7. 12. 2021, sp. zn. X/477/2021 Výklad maďarské integrační klauzule umožňující společný výkon pravomocí v rámci EU

Úplné znění rozhodnutí
Tisková zpráva

Ústavní soud Maďarska provedl výklad integrační klauzule maďarského základního zákona, jež umožňuje společný výkon některých svrchovaných pravomocí Maďarska v rámci Evropské unie („EU“). Dospěl k závěru, že Maďarsko je oprávněno v souladu s presumpcí zachování své svrchovanosti vykonávat pravomoc ve sdílené oblasti kompetencí (jako je oblast azylového práva), dokud orgány EU nepřijmou adekvátní opatření ke zajištění účinného společného výkonu pravomocí na úrovni EU. Avšak v případě, že by nedostatečný, resp. vadný společný výkon pravomocí v rámci EU vedl k narušení identity obyvatel žijících na území Maďarska, bude mít maďarský stát povinnost zajistit náležitou institucionální ochranu tohoto práva. Ochrana nezadatelného práva Maďarska určovat svou územní jednotu, počet obyvatel, formu vlády a státní zřízení jsou přitom součástí jeho ústavní identity.

Původ sporu souvisí s evropskou migrační krizí, jež vrcholila v roce 2015. Maďarsko tehdy v reakci na velký příliv uprchlíků z třetích zemí stanovilo, že žádosti o mezinárodní ochranu mohou být podány pouze v tranzitních prostorech Röszke a Tompa a zároveň zavedlo správní praxi spočívající v drastickém omezování počtu žadatelů, kterým bylo denně povolováno do těchto tranzitních prostorů vstupovat. Vytvořen byl rovněž systém obecného zajišťování žadatelů o mezinárodní ochranu v tranzitních prostorech a systém vyhošťování všech státních příslušníků třetích zemí neoprávněně pobývajících na území Maďarska. Tuto praxi však shledal Soudní dvůr jako rozpornou s unijním právem. V rozsudku ze dne 14. 5. 2020, ve spojených věcech C-924/19 PPU a C-925/19 PPU, Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság Dél-alföldi Regionális Igazgatóság, a následně v rozsudku ze dne 17. 12. 2020, ve

věci C-808/18, Evropská komise proti Maďarsku, dospěl k závěru, že osoby z třetích zemí byly v tranzitních zónách zadržovány bez zákonného důvodu, nebylo jim umožněno účinně požádat o azyl, přičemž vyhošťování osob z Maďarska zpět do Srbska nedodržovalo postupy a záruky stanovené unijním právem.

V projednávané věci se na Ústavní soud obrátila maďarská vláda. Podle jejího názoru může mít provedení rozsudku Soudního dvora ve věci C-808/18 v Maďarsku za následek, že nelegálně pobývající příslušníci z třetích zemí nebudou moci být vyhoštěni z maďarského území. Unijní mechanismy navrácení přitom nejsou účinné, neboť se ukazuje, že na jejich základě zemi opustí pouze třetina dotčených osob. Důsledkem uplatnění neúčinného unijního práva, jak vyžaduje výše uvedený rozsudek Soudního dvora, tedy může být, že nelegálně pobývající příslušníci z třetích zemí zůstanou na území Maďarska a mohou se fakticky stát součástí maďarského obyvatelstva. To podle vlády narušuje maďarskou suverenitu a ústavní identitu. Maďarská vláda v tomto směru poukázala na integrační klauzuli obsaženou v čl. E (2) základního zákona, ve znění 7. ústavního dodatku, dle níž společný výkon pravomocí v rámci EU musí být v souladu se základními právy a svobodami zakotvenými v základním zákoně a nesmí omezovat nezadatelné právo Maďarska určovat svou územní jednotu, obyvatelstvo, formu vlády a státní zřízení.

Ústavní soud nejprve upřesnil, že provádí abstraktní výklad maďarského základního zákona, jenž nelze přímo vztáhnout na konkrétní případ, jehož se podaný návrh týká. Ústavní soud tak nemůže posoudit, zda je společný výkon pravomocí v rámci EU v daném případě skutečně nedostatečný, resp. vadný, či hodnotit argument vlády, že předmětný rozsudek Soudního dvora může vést k tomu, že se cizí státní příslušníci fakticky stanou součástí obyvatelstva Maďarska. Posouzení uvedených otázek náleží příslušnému aplikujícímu orgánu. Ústavní soud rovněž zdůraznil, že abstraktní výklad ústavního pořádku nemůže směřovat k přezkumu rozsudku Soudního dvora a ani se ze své podstaty nevztahuje na přezkum přednosti práva EU. Ústavní soud se zabývá pouze skutečnými ústavně-právními problémy – tím je v projednávané věci výklad integrační klauzule obsažené v čl. E (2) základního zákona, jež umožňuje výkon některých svrchovaných pravomocí Maďarska v rámci EU.

S odkazem na svoji předchozí judikaturu poté Ústavní soud připomněl, že ve vztahu k právu EU může provádět kontrolu ve třech ohledech, a to zda právo EU nezasahuje do 1) podstaty některého základního práva a svobody, 2) suverenity Maďarska (resp. výkon pravomocí EU není *ultra vires*), či 3) jeho ústavní identity. V důsledku přijetí 7. ústavního dodatku byly přitom uvedené judikatorně dovozené limity nyní výslovně zakotveny přímo v čl. E (2) základního zákona [1]. V posuzovaném případě je tudíž namísto posoudit, zda nedostatečný, resp. vadný společný výkon pravomocí – jak je zmiňován v návrhu vlády – může vést k porušení svrchovanosti Maďarska, jeho ústavní identity nebo práv a svobod zakotvených v základním zákoně (včetně ochrany lidské důstojnosti).

Toto své posouzení Ústavní soud rozdělil na tři dílčí otázky.

Jako první otázku Ústavní soud přezkoumal, zda může relevantní společný výkon pravomocí v rámci EU – resp. jeho nedostatečná účinnost – narušit základní práva a svobody, jejichž ochrana je základní povinností státu podle čl. I (1) základního zákona Maďarska.

V tomto směru s ohledem na ochranu lidské důstojnosti Ústavní soud poznamenal, že člověk jako základní složka všech společenství, zejména státu, se rodí do daného sociálního prostředí, které lze definovat zejména prostřednictvím jeho etnických, jazykových, kulturních a náboženských určitelů. Tyto okolnosti vytvářejí přirozené vazby, jež jsou dány narozením – a tudíž se obtížně mění – a jež utvářejí identitu členů daného společenství. Ovlivňují tedy sebeurčení člověka, což posléze formuje identitu celého společenství a národa. Ústavněprávní ochrana by však neměla být abstraktní, statickou ochranou jednotlivce odtrženou od jeho historické a sociální reality, nýbrž musí zohledňovat rovněž dynamické změny v současném životě. Vzhledem k tomu, že stát nemůže na základě těchto vlastností činit nepřiměřené rozdíly mezi lidmi, pokud jde o jejich základní práva, musí nicméně zajistit, aby ke změnám tradičního sociálního prostředí jednotlivce mohlo dojít pouze bez výrazné újmy na určujících prvcích identity (maďarského) obyvatelstva. Stát se tudíž musí nejen zdržet zásahů do utváření identity jednotlivců, ale též musí zajistit, aby v důsledku mezinárodních závazků nedošlo k žádnému takovému zásahu ani ze strany jiné instituce než maďarského státu.

Pokud jde o vztah uvedeného k unijnímu právu, Ústavní soud uvedl, že společný výkon pravomocí prostřednictvím orgánů EU nesmí vést k nižší úrovni ochrany základních práv, než jakou vyžaduje základní zákon. Stejně tak skutečnost, že unijní právní úprava splňuje požadavky základního zákona, ale není řádně prováděna, nemůže vést k nižší úrovni lidskoprávní ochrany. Pokud by však z důvodu nedostatečného, resp. vadného společného výkonu pravomocí v rámci EU cizí obyvatelstvo trvale a ve velké míře zůstávalo na území Maďarska, může dojít k porušení práva na identitu a sebeurčení obyvatelstva žijícího v Maďarsku; a to mj. i v rozporu s čl. 4 odst. 2 Smlouvy o EU („SEU“), dle něhož EU ctí národní identitu členských států. Tradiční sociální prostředí se totiž může změnit bez jakéhokoli demokratického mandátu, vlivu v Maďarsku žijících obyvatel či kontroly ze strany státu. Samotné usazení osob – jež nespádají do tradičního sociálního identity maďarského obyvatelstva – v Maďarsku sice samo o sobě nemá za následek narušení lidské důstojnosti; takové usazování však musí být pod kontrolou státních mechanismů. Tyto mechanismy lze přijmout rovněž v rámci výkonu společných pravomocí podle čl. E (2) základního zákona, avšak pouze za předpokladu, že jsou účinné, resp. nejsou nedostatečné či vadné, a s přihlédnutím k tomu, že povinnost státu poskytovat institucionální ochranu musí být prostřednictvím kontrolních mechanismů *de iure* účinná. S ohledem na uvedené proto Ústavní soud uzavřel, že pokud by nedostatečný, resp. vadný společný výkon pra-

vomoci v rámci EU vedl k narušení identity obyvatel žijících na území Maďarska, bude mít maďarský stát povinnost zajistit náležitou institucionální ochranu tohoto práva.

Jako druhou otázku následně Ústavní soud posuzoval, jaké má nedostatečně účinný společný výkon pravomocí v rámci EU důsledky pro svrchovanost Maďarska, a to z hlediska požadavků plynoucích z čl. E (2) základního zákona. V tomto směru nejprve připomněl, že Maďarsko v souladu s presumpcí zachování svrchovanosti svým vstupem do EU neztratilo suverenitu, pouze svolilo ke společnému výkonu některých pravomocí; tento společný výkon pravomocí však nesmí Maďarsko zbavit možnosti kontrolovat výkon své veřejné moci. Uvedená presumpce se přitom uplatňuje ve všech oblastech, v nichž nemá EU svěřenou výlučnou pravomoc (srov. čl. 3 Smlouvy o fungování EU). Uplatní se tedy mj. i v oblasti azylového práva, jež spadá do pravomoci sdílené a jež je relevantní v kontextu projednávané věci.

Pokud jde o samotné dopady presumpce zachování svrchovanosti Maďarska na výkon společných pravomocí v rámci EU, Ústavní soud své posouzení založil na několika východiscích. Nejprve odkázal na Vídeňskou úmluvu o smluvním právu, dle níž hraje předmět a účel smlouvy významnou roli [2]. Následně připomněl unijní zásadu „*effet utile*“, která členskými státy, ale i orgány EU ukládá povinnost jednat způsobem, který zajišťuje účinnost unijního práva. Poukázáno bylo dále na zásadu přednosti unijního práva, jež se však podle názoru Ústavního soudu může uplatnit pouze v rozsahu, v jakém orgány EU skutečně a účinně vykonávají příslušnou nevýlučnou pravomoc v souladu s požadavkem dobré víry a účinnosti. Podle Vídeňské úmluvy o smluvním právu by totiž bylo v rozporu s předmětem a účelem smlouvy, jakož i s požadavkem dobré víry, pokud by zásada přednosti nebyla uplatňována za účelem zajištění účinnosti unijního práva, nýbrž s cílem zbavit jednotlivé členské státy jejich možnosti vykonávat vlastní pravomoc ve sdílené oblasti kompetencí. Ústavní soud kromě toho odkázal rovněž na judikaturu Ústavního soudu Spolkové republiky Německo, který v minulosti ve věci dotýkající se národní suverenity a ústavní identity taktéž vznesl výhrady proti provedení předchozího rozsudku Soudní dvora na území Německa [3]. Posledním argumentem, na který Ústavní soud odkázal, byl princip subsidiarity zakotvený v čl. 5 odst. 3 SEU, podle něhož může EU vykonávat svoji pravomoc pouze do té míry, pokud je společná činnost na úrovni EU účinnější, než v případě, že tak činí sám členský stát.

Uvedená východiska vedla Ústavní soud k závěru, že přenos svrchovaných pravomocí je podmíněn požadavkem, aby jejich společný výkon prostřednictvím EU byl účinnější, než ze strany jednotlivých členských států. Společný výkon pravomocí v rámci EU je tak možný pouze tehdy, pokud slouží k dosažení cílů stanovených v zakládajících smlouvách a je zajištěna účinnost unijního práva. Pokud proto orgány EU zjevně nedodržují svou povinnost společného výkonu pravomocí či pokud je společný výkon prováděn nedostatečně, resp. vadně (tj. zjevně nezajišťuje

účinnost práva EU), nemůže být takový přenos pravomocí na EU považován za souladný se základním zákonem. Takto se však presumpce zachování suverenity může uplatnit pouze tehdy, pokud absence společného výkonu pravomocí EU či její nedostatečný, resp. vadný výkon mohou současně vést k ohrožení základních práv či omezení výkonu povinností státu (srov. odpověď na 1. posuzovanou otázku výše). Důsledkem v takovém případě je, že Maďarsko může samo vykonávat svoji pravomoc; pouze však do té doby, než budou příslušné záruky účinného společného výkonu přijaty na úrovni EU. To znamená, že předpokladem samostatného výkonu pravomocí je aktivní prosazování účinného společného výkonu s dalšími státy v rámci EU, přičemž jsou však orgány EU nečinné.

Z uvedených důvodů Ústavní soud uzavřel, že dokud orgány EU nepřijmou adekvátní opatření k zajištění účinného společného výkonu pravomocí na úrovni EU, je Maďarsko oprávněno v souladu s presumpcí zachování své svrchovanosti vykonávat pravomoc ve sdílené oblasti kompetencí (jako je oblast azylového práva). Takový závěr je podle něj v souladu rovněž s požadavky Vídeňské úmluvy o smluvním právu, jakož i povinností loajální spolupráce ve smyslu čl. 4 odst. 3 Smlouvy o EU.

Jako poslední otázku Ústavní soud posuzoval, jak souvisí důsledky případného nedostatečného, resp. vadného společného výkonu pravomocí v rámci EU s ústavní identitou Maďarska.

V tomto směru Ústavní soud nejprve odkázal na čl. 4 odst. 2 SEU, dle něhož EU ctí rovnost členských států před Smlouvami a jejich národní identitu, jež spočívá v jejich základních politických a ústavních systémech, včetně místní a regionální samosprávy. Uvedené ustanovení tedy představuje pro EU limit ve společném výkonu pravomocí, čemuž ve vnitrostátním systému odpovídá jednak ústavní povinnost Maďarska chránit svoji ústavní identitu, jednak i jeho právo na sebeurčení. Podle názoru Ústavního soudu je přitom vymezení „národní identity“ nejzákladnějším a nezadatelným právem každého státu a jeho politického společenství, které jej tvoří a jež se odráží především, nikoli však výlučně, v jeho ústavě. Je proto vhodné, aby politické společenství každého státu prostřednictvím své ústavodárné moci zakotvilo určité prvky své národní identity.

V uvedeném kontextu poté Ústavní soud uvedl, že ústavní identita a suverenita státu nejsou komplementární pojmy, nýbrž jsou vzájemně propojeny. Výklad integrační klauzule obsažené v čl. E (2) základního zákona ve vztahu k nezadatelnému právu Maďarska na sebeurčení se tak blízko dotýká i otázky státnosti. V tomto směru Ústavní soud odkázal na Montevidejskou úmluvu [4], podle níž základní znaky státu jsou a) trvalé obyvatelstvo, b) území, c) forma vlády, d) schopnost vstupovat do mezinárodních vztahů. Právě účinný výkon těchto práv představuje základní funkci státu, která musí být ze strany EU respektována (čl. 4 odst. 2 SEU). Pokud jde poté o hodnoty, jež tvoří součást ústavní identity Maďarska, ty podle Ústavního soudu vznikly postupně na základě historického ústav-

ního vývoje, přičemž se těchto hodnot nelze vzdát, a to ani prostřednictvím mezinárodní smlouvy či změnou ústavy (základního zákona). Ústavní soud proto na samotný závěr svého právního posouzení provedl analýzu řady maďarských ústavních dokumentů popisujících historii maďarské ústavnosti. Na jejím základě poté dospěl k závěru, že ochrana nezadatelného práva Maďarska na určení územní jednoty, obyvatelstva, formy vlády a státního zřízení tvoří součást jeho ústavní identity.

Lukáš Boháček

[1] Ústavní apel, aby společný výkon pravomocí v rámci EU byl v souladu se základními právy a svobodami zakotvenými v základním zákoně, totiž odpovídá přezkumu, zda je ochrana základních práv zakotvených v unijním

právu dostatečná, resp. tomu, zda právo EU nezasahuje do podstaty některého práva zaručeného základním zákonem Maďarska. Druhá část čl. E (2) základního zákona, podle níž výkon pravomocí nesmí omezovat nezadatelné právo Maďarska určovat svou územní jednotu, obyvatelstvo, formu vlády a státní zřízení, poté odpovídá přezkumu Ústavního soudu, zda právo EU nezasahuje do suverenity Maďarska či do jeho ústavní identity.

[2] Ústavní soud v tomto směru odkázal na čl. 18, 31 a 60 Vídeňské úmluvy o smluvním právu, jež byla přijata ve Vídni dne 23. 5. 1969.

[3] Rozhodnutí Ústavního soudu Spolkové republiky Německo ve spojených věcech 2 BvR 859/15, 2 980/16, 2 BvR 2006/15 a 2 BvR 1651/15.

[4] Montevidejská úmluva o právech a povinnostech států, uzavřená v Montevideu, Uruguay, dne 26. 12. 1933.

Německo: Spolkový ústavní soud

Nález Spolkového ústavního soudu ze dne 16. 12. 2021, sp. zn. 1 BvR 1541/20

Pozitivní závazek zákonodárce přijmout účinná opatření, která zajistí ochranu osob se zdravotním postižením v krizových situacích určování priority ošetření pacientů (triáži)

Úplné znění nálezu

Tisková zpráva

Spolkový ústavní soud se zabýval otázkou, zda základní zákon [1] ukládá zákonodárci povinnost přijmout účinná opatření, která zajistí, že žádná osoba nebude v situaci určování priority ošetření pacientů (triáži) znevýhodněna z důvodu svého zdravotního postižení. S ohledem na čl. 3 odst. 3 základního zákona a čl. 25 Úmluvy OSN o právech osob se zdravotním postižením dospěl ke kladnému závěru. Zákonodárce má neméně širokou volnost a prostor pro uvážení, pokud jde o navrhování konkrétních vhodných opatření na ochranu osob se zdravotním postižením v těchto situacích.

Spor vyzval v rámci probíhající pandemie nemoci COVID-19, jež klade značné nároky na kapacity nemocniční péče. Osobám se zdravotním postižením, které žijí v ústavních zařízeních nebo jsou závislé na každodenní pomoci třetích osob, přitom ve zvýšené míře hrozí, že se mohou nakazit nemocí COVID-19, přičemž v jejich případě existuje i větší riziko rozvoje závažných příznaků nebo úmrtí v důsledku tohoto onemocnění. Aby zákonodárce předcházel případnému vyčerpání kapacit lůžek intenzivní péče – a tím i situaci určování priority ošetření pacientů (triáži), jež může v důsledku takového vyčerpání kapacit nemocniční péče nastat – přijal a novelizoval řadu zákonných i podzákonných předpisů. Dosud však nebyl zaveden žád-

ný závazný právní rámec, který by upravoval využívání prostředků intenzivní péče v případě, kdy skutečně dojde k vyčerpání dostupných kapacit. Vydáno bylo pouze několik doporučení, která mají poskytnout pokyny pro rozhodování v těchto krizových situacích.

Stěžovatelé trpí závažnými zdravotními postiženími a většina z nich potřebuje v každodenním životě pomoc třetích osob. V řízení před Spolkovým ústavním soudem stěžovatelé namítli, že zákonodárce porušil zákaz znevýhodňování osob z důvodu zdravotního postižení stanovený v čl. 3 odst. 3 základního zákona, jakož i požadavky vyplývající z čl. 25 Úmluvy OSN o právech osob se zdravotním postižením, kterou je Německo vázáno. Podle jejich názoru zákonodárce nepřijal žádná opatření, která by zajistila jejich účinnou ochranu před znevýhodněním v situaci, že v průběhu pandemie nemoci COVID-19 dojde v důsledku vyčerpání kapacit lůžek intenzivní péče k určování priority ošetření pacientů (triáži). Podle stěžovatelů by proto tato legislativní nečinnost mohla znamenat nepřijatelný zásah do jejich lidské důstojnosti (čl. 1 odst. 1 základního zákona) a jejich základních práv na život a zdraví (čl. 2 odst. 2 základního zákona).

Spolkový ústavní soud nejprve připomněl, že zákaz znevýhodňování osob z důvodu zdravotního postižení, obsaže-

ný v čl. 3 odst. 3 základního zákona, zahrnuje několik úrovní ochrany. Jedná se nejen o ochranu jednotlivce vůči státu, ale i o pozitivní závazky státu přijmout účinná opatření, která takovému znevýhodňování zabrání. Tato povinnost přitom může v některých případech dopadat i na zákonodárce a vyžadovat přijetí opatření na zákonné úrovni. To neznamená, že zákonodárce má bezpodmínečnou povinnost přijmout opatření, která se budou týkat všech aspektů života osob se zdravotním postižením a jejich sociálního prostředí. Ústavní povinnost přijmout ochranná opatření však v takovou zvláštní povinnost vyústí tehdy, pokud jsou osoby se zdravotním postižením obzvláště zranitelné, např. jestliže jsou vystaveny cílenému vyloučení, které se rovná útoku na lidskou důstojnost, nebo v případech strukturálních nerovností. Zvláštní povinnost přijmout účinná ochranná opatření může vyvstat také tehdy, pokud znevýhodnění z důvodu zdravotního postižení vede k ohrožení základních lidskoprávních zájmů, např. života (čl. 2 odst. 2 první věta základního zákona). V takových případech má nicméně zákonodárce poměrně široký prostor pro uvážení, pokud jde o volbu a vytvoření příslušného rámce ochrany osob se zdravotním postižením. Přezkum Spolkového ústavního soudu se tudíž omezuje na ověření, zda zákonodárce nepřijal žádná opatření; zda se přijatá pravidla a opatření ukáží jako zjevně nevhodná nebo ve své podstatě nedostatečná pro dosažení požadovaného cíle ochrany; nebo zda daná opatření výrazně zaostávají za cílem ochrany.

Spolkový ústavní soud následně uvedl, že zvláštní povinnost zákonodárce přijmout účinná opatření se uplatní také v situaci, jako je ta v projednávané věci – tj. tehdy, kdy existuje riziko znevýhodnění osob se zdravotním postižením při určování priority ošetření pacientů (triáži) v důsledku vyčerpání kapacit lůžek intenzivní péče. Právní řád, který usiluje o zajištění rovného zapojení osob se zdravotním postižením do společnosti, totiž nemůže tolerovat znevýhodňování osob z důvodu jejich zdravotního postižení v situacích, kterých se postižené osoby nemohou samy vyvarovat a které s sebou nesou bezprostřední ohrožení jejich života a zdraví (tedy zájmů chráněných čl. 2 odst. 2 základního zákona). Právě v takových situacích není v silách osob se zdravotním postižením zajistit si účinně vlastní ochranu.

V kontextu projednávané věci poté Spolkový ústavní soud shledal existenci dostatečných indicií, že při rozhodování o využívání prostředků intenzivní péče v případě vyčerpání nemocničních kapacit způsobených probíhající pandemií – a tedy při rozhodování o životě a smrti – hrozí stěžovatelům znevýhodnění z důvodu jejich zdravotního postižení. Jejich účinná ochrana přitom není podle Spolkového ústavního soudu v takových případech zajištěna. V tomto ohledu Spolkový ústavní soud poukázal nejprve na vyjádření odborníků z oboru medicíny, podle nichž poskytování intenzivní péče obnáší činit složitá rozhodnutí, která mohou zahrnovat „subjektivní prvky“, jež s sebou nesou riziko diskriminace. Vyjádření profesních organizací, organizací sociální péče a vědecké studie konkrétně ukazují, že v případě nedostatku kapacit nemocniční péče existuje riziko znevýhodnění osob z důvodu jejich zdra-

votního postižení. Lékaři navíc někdy chybují při posuzování zdravotního stavu postižených osob, přičemž právě nevědomé stereotypy mohou tyto osoby vystavovat riziku znevýhodnění. Doporučení, jež byla vydána pro účely rozhodování v situaci vyčerpání kapacity lůžek intenzivní péče, přitom dle Spolkového ústavního soudu nejsou k zajištění náležité ochrany osob se zdravotním postižením dostatečná. Nelze totiž vyloučit, že existence zdravotního postižení bude obecně spojována s existencí komorbidit nebo povede ke stereotypním předpokladům, že pacient se zdravotním postižením má horší vyhlídky na uzdravení. Kromě toho se doporučení odvolávají na pravděpodobnost, že daný pacient přežije. Ačkoli je to podle Spolkového ústavního soudu v zásadě přípustné kritérium, pokyny dostatečně jasně neupřesňují, že se má jednat pouze o pravděpodobnost přežití dané akutní zdravotní komplikace.

Podle Spolkového ústavního soudu nepřijal zákonodárce žádná účinná opatření, která by mohla existujícímu riziku znevýhodnění osob se zdravotním postižením v situacích určování priority ošetření pacientů (triáži) zabránit. Německé právo sice v souladu s čl. 25 Úmluvy OSN o právech osob se zdravotním postižením chrání tyto osoby v řadě oblastí, právní řád nicméně nestanovuje dostatečně účinné požadavky na ochranu před diskriminací v oblasti zdravotní péče, jež jsou rovněž nezbytné pro správné provedení čl. 25 uvedené Úmluvy OSN. Stanovení takových požadavků je přitom podle Spolkového ústavního soudu nezbytné pro zajištění účinné ochrany osob před znevýhodněním z důvodu jejich zdravotního postižení právě v situacích určování priority ošetření pacientů (triáži). Pokud v průběhu pandemie budou vyčerpány nemocniční kapacity, budou ošetřující lékaři nuceni rozhodovat, jak mají být využívány dostupné zdroje intenzivní péče, a tedy jakému pacientovi má být poskytnuta zdravotní péče a jakému už nikoli. V této souvislosti může být pro ošetřující lékaře obzvláště náročné brát ohled na osoby se zdravotním postižením a vyvarovat se přitom jakékoli diskriminace. Zákon proto musí zajistit, aby odpovědné osoby braly v úvahu pouze krátkodobou pravděpodobnost přežití akutní zdravotní komplikace pacienta, nikoli dlouhodobé zdravotní postižení. Současná právní úprava, jež pouze obecně uvádí zákaz znevýhodňovat osoby na základě zdravotního postižení, proto není podle Spolkového ústavního soudu dostatečná. Dosavadní právní rámec tudíž nepostačuje k naplnění zvláštní povinnosti zákonodárce přijmout účinná ochranná opatření ve smyslu čl. 3 odst. 3 základního zákona.

Závěrem Spolkový ústavní soud znovu zopakoval, že při plnění této své zvláštní povinnosti má zákonodárce široký prostor pro uvážení, pokud jde o volbu a vytvoření příslušného rámce ochrany osob se zdravotním postižením. Nabízí se mu tak několik přístupů, pokud jde o alokaci nezbytné zdravotní péče. Zákonodárce sice musí zvažovat kapacity lůžek intenzivní péče, dodržovat povinnost ochrany života a zdraví ostatních pacientů a zohlednit zvláštnosti zdravotní péče, jako je potřeba rychlého rozhodování, jakož i skutečnost, že konečnou odpovědnost za lékařské posouzení nesou ošetřující lékaři na základě své

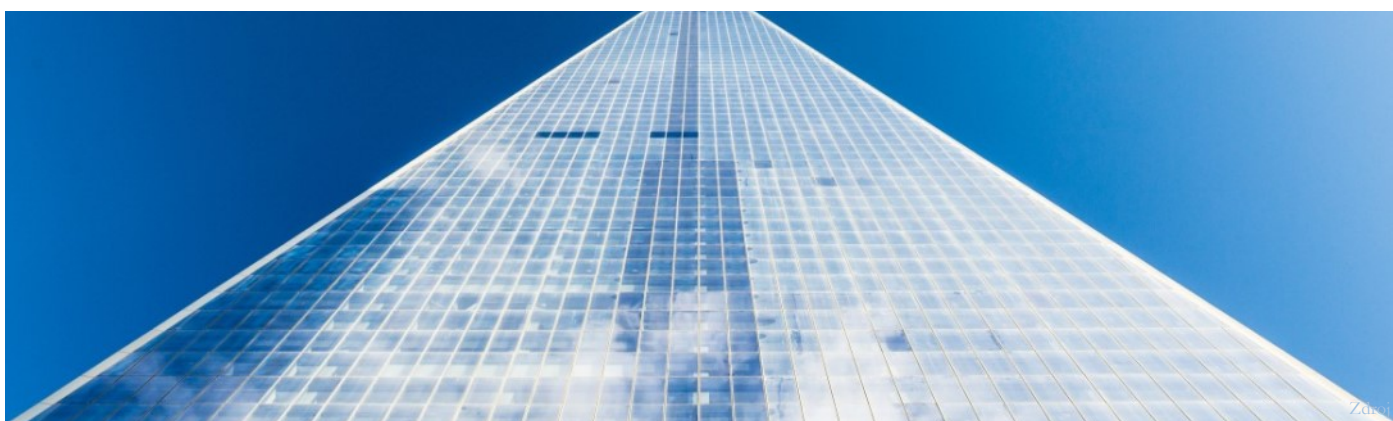
zvláštní odborné způsobilosti a zkušenosti; v rámci těchto mantinelů se nicméně může legislativně pohybovat. Nedo-
tknutelnost lidské důstojnosti sama o sobě totiž nebrání
přijetí zákonné úpravy. Je sice pravda, že úcta k lidské dů-
stojnosti zakazuje jakékoli vážení života jednoho člověka
proti životu člověka jiného, přesto je ale podle Spolkové-
ho ústavního soudu možné, aby zákonodárce vymezil ú-
stavně odůvodněná kritéria, na základě nichž budou rozdě-
lovány omezené zdroje zdravotní péče, jež jsou nezbytné
pro ochranu života. Zákonodárce může rovněž stanovit
různé procedurální požadavky, např. aby rozhodnutí
o rozdělení zdrojů zdravotní péče bylo přijímáno více

osobami. Vytyčeny mohou být i požadavky na základní
a další vzdělávání lékařského a ošetrovatelského personálu
(zejména pracovníků v intenzivní péči), což může rovněž
přispět k prevenci znevýhodňování osob z důvodu jejich
zdravotního postižení. V konečném důsledku je tedy na
zákonodárci, aby navrhl vhodná opatření.

Lukáš Boháček

[1] Základní zákon Spolkové republiky Německo
(*Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland*) ze dne 23. 5.
1949.

JUDIKATURA EVROPSKÉHO SOUDU PRO LIDSKÁ PRÁVA

Rozsudek ze dne 15. 3. 2022 ve věci Bjarki H. Diego proti Islandu, č. 30965/17

Právo na obhájce a právo na seznámení se s povahou a důvodem trestního obvinění ve smyslu čl. 6 Úmluvy

Úplné znění rozsudku

Tisková zpráva

Evropský soud pro lidská práva ve věci Bjarki H. Diego proti Islandu rozhodl, že došlo k porušení stěžovatelových práv na obhajobu podle čl. 6 odst. 1 a 3 písm. a) a c) Úmluvy tím, že byl stěžovatel vyslýchán jakožto svědek v době, kdy byl pro vnitrostátní orgány již podezřelým, tudíž bez záruk, které mu v důsledku takového postavení přiznává Úmluva.

Stěžovatel, Bjarki H. Diego, je právníkem a v rozhodnou dobu působil jako pracovník banky na úseku úvěrů, jehož byl ředitelem, a v úvěrové komisi. V roce 2008 začala islandská bankovní instituce postihovat globální finanční krize, přičemž tři největší banky zkrachovaly, a to včetně banky, jejímž zaměstnancem byl stěžovatel. V důsledku předmětné krize bylo zahájeno několik vyšetřování, včetně vyšetřování investiční společnosti Holt. Vnitrostátní orgány se zaměřily i na stěžovatele, přičemž byl v rámci vyšetřování odposloucháván jeho telefon. Státní zástupce v žádosti o vydání příkazu k odposlechu uvedl, že existuje podezření ze stěžovatelovy účasti na rozhodování, jež údajně naplňuje skutkovou podstatu trestného činu. Zprávy o odposleších označují subjekty odposlechných, mezi nimi i stěžovatele, jako podezřelé osoby.

V návaznosti na dvě ze zmíněných vyšetřování, včetně výsledku ze dne 14. 5. 2010 v souvislosti s vyšetřováním společnosti Holt, byl stěžovatel vyslýchán jako svědek. Stěžovatel byl upozorněn na svou povinnost vypovídat pravdivě a na právo neobviňovat sebe sama. Při výsledku nebyl doprovázen obhájcem ani nebyl o právu na jeho přítomnost vyrozuměn. Dne 12. 11. 2011 byl stěžovatel znovu vyslýchán jako podezřelý, přičemž již byl přítomen jím zvolený obhájce a byl upozorněn na své právo nevypovídat a případně povinnost vypovídat pravdivě, rozhodne-li se na otázky odpovídat. Jako podezřelý byl stěžovatel opět vyslýchán 17. 11. 2011. V březnu 2013 byl stěžovatel společně s dalšími osobami obžalován z podvodu spáchaného zneužitím svého postavení. Některé z údajně spáchaných skutků se týkaly půjček poskytnutých investiční spo-

lečnosti Holt. V souvislosti s odposlechy a použitím prepisů stěžovatelovy komunikace s právními zástupci před prvostupňovým soudem neúspěšně žádal o zastavení trestního stíhání. Před Nejvyšším soudem pak použil obsahově obdobnou námitku, ten se však vyjádřil, že právní zástupci z prepisů nebyli obhájci stěžovatele, a tudíž použití těchto prepisů nevedlo k porušení jeho práva na spravedlivý proces. Stěžovatel byl v červnu 2015 shledán vinným v šesti bodech obžaloby. Nejvyšší soud dotčené rozhodnutí částečně zrušil a stěžovatele shledal vinným ze všech sedmi bodů.

Před Soudem stěžovatel namítal zejména porušení svého práva na obhajobu ve smyslu čl. 6 odst. 3 písm. a) a c) Úmluvy v souvislosti s výsledkem, v němž měl být v postavení svědka, v době, kdy již byl pro vnitrostátní orgány podezřelým, čímž mělo být porušeno jeho právo na spravedlivý proces podle čl. 6 odst. 1 Úmluvy.

Soud prvně zopakoval, že ochrana čl. 6 odst. 1 a 3 písm. a) a c) se vztahuje na osobu, vůči níž bylo vzneseno trestní obvinění v autonomním smyslu Úmluvy. K „trestnímu obvinění“ dochází od okamžiku, kdy je jednotlivci příslušným orgánem oficiálně oznámeno podezření, že spáchal trestný čin, nebo od okamžiku, kdy byla jeho situace podstatně ovlivněna opatřeními, jež byla přijata vnitrostátními orgány v důsledku podezření vůči danému jednotlivci. V rámci některých výsledků stěžovatel ještě oficiálně nebyl v pozici podezřelého, nicméně to není pro Soud rozhodující faktor při shledání, zda se na stěžovatele v rozhodnou dobu vztahovala ochrana trestní větve čl. 6. Soud poznamenal, že stěžovatel byl jednou z osmi osob, jejichž telefony byly odposlouchávány a které byly ve zprávách označovány jako osoby podezřelé. Rovněž v žádostech o vydání příkazů na odposlech stěžovatele státní zástupce opakovaně uvedl, že existuje podezření, že se stěžovatel podílel na rozhodnutích o jednáních, která naplňovala skutkové podstaty trestného činu ve vyšetřované věci. Mezi tyto případy patřilo též vyšetřování, jež bylo předmětem výsledku ze 14. 5. 2010 a jež nakonec vyústilo v obžalobu a odsouzení stěžovatele. Uvedené je dostačující pro to, aby Soud do-

spěl k závěru, že stěžovatele zasáhla opatření, která byla vnitrostátními orgány přijata v důsledku podezření vůči němu a že ve věci v rozhodnou dobu existovalo „trestní obvinění“ v autonomním smyslu čl. 6. Stěžovateli měla být tudíž poskytnuta ochrana, kterou předmětné ustanovení ve svém třetím odstavci zaručuje, a to nejpozději od 14. 5. 2010.

Dále se Soud zabýval přímo požadavky čl. 6 odst. 3 ve fázi vyšetřování. Na začátku výsledku ze dne 14. 5. 2010 byl stěžovatel informován o předmětu vyšetřování a rovněž byl upozorněn na svou povinnost vypovídat pravdivě a na své právo neobviňovat sám sebe. Nebyl však informován o tom, že obvinění v rámci vyšetřování směřují i proti němu, ačkoliv „obvinění“ v autonomním smyslu dotčeného ustanovení již existovalo. Došlo tedy k tomu, že byl stěžovatel o obviněních vyrozuměn až později. Předmětné pochybení je třeba posuzovat ve světle obecnějšího práva na spravedlivý proces podle čl. 6 odst. 1 a dále ho vyhodnotit v rámci posouzení celkové spravedlnosti řízení.

V rámci výsledku ze dne 14. 5. 2010 nebyl stěžovatel informován o svém právu na přítomnost právního zástupce, což není právo, které by osobám vypovídajícím jako svědkové explicitně přiznávala islandská právní úprava. Vláda argumentovala, že stěžovatel nepožádal o přítomnost svého obhájce, a tudíž šlo vyvodit, že se takového práva vzdal. Uvedené Soud odmítl a odkázal na svou předchozí judikaturu, jejíž požadavky nebyly naplněny [1]. Zároveň Soud nesouhlasil s tím, že pro dočasné omezení stěžovatelova práva na právní pomoc existovaly závažné důvody, neboť dotčené omezení plynulo pouze z označení stěžovatele jako svědka, a nikoliv jako podezřelého, a jako takové nebylo výsledkem cíleného rozhodnutí o omezení přístupu k právnímu zástupci za konkrétním účelem stanoveným právní úpravou v případě výjimečných okolností.

Dále tudíž Soud musel zjišťovat, zda nepřítomnost obhájce při výsledku dne 14. 5. 2010 nenapravitelně narušila celkovou spravedlnost trestního řízení, jež bylo proti stěžovateli vedeno. Soud v této souvislosti zohlednil, že stěžovatel nebyl zvláště zranitelnou osobou z důvodu svého věku nebo duševních schopností. Dále se též nenacházel ve vazbě a mohl se poradit se svým právním zástupcem před výsledkem i po něm, přičemž význam přístupu k právní pomoci již Soud ve své judikatuře zdůraznil [2]. Uvedené faktory snižují míru nespravedlnosti pozdního přístupu k obhájci.

Soud též uvedl, že ačkoliv stěžovatel mohl být vzhledem ke své znalosti práva znevýhodněn méně než jiná osoba v totožné situaci, nezbavuje jej to práva na obhajobu ve smyslu čl. 6 odst. 3, přičemž uvedené nemá významný vliv ani na posouzení namítané nespravedlnosti řízení.

Někdy Soud přihlíží k tomu, zda stěžovatel během výsledku, u něhož nebylo řádně zajištěno jeho právo na obhajobu, vypovídal tak, že jeho výpověď byla usvědčující, nebo k tomu, zda byl výslech posléze předložen jako důkaz

před vnitrostátními soudy a zda měl stěžovatel následně možnost výpovědi odvolat nebo je zpochybnit. Vzhledem ke složité povaze vznesených obvinění z komplikovaných finančních trestných činů nelze v projednávané věci tyto prvky jednoznačně rozlišit. Soud připomněl, že stěžovatel byl obviněn kromě jiného z toho, že se podílel na rozhodování o poskytnutí úvěru určité společnosti v rozporu s pravidly banky a s jejími zájmy, přičemž výsledkem ze dne 14. 5. 2010 se obsáhle zabýval dotčenými transakcemi. Stěžovateli tudíž byly položeny podrobné otázky, které se zabývaly jeho rolí v dotčeném procesu, jakož i rozhodovacími procesy v rámci banky, na jejichž základě pak byla přijata rozhodnutí o poskytnutých úvěrech. Stěžovatel odpověděl na všechny otázky bez toho, aby se dovolával svého práva neobviňovat sebe sama.

Ve věci je důležité, že přepis dotčeného výsledku pak byl státním zástupcem předložen vnitrostátnímu soudu. Vnitrostátní soudy shledaly stěžovatele vinným na základě jeho postavení a jeho účasti na rozhodování, což byly otázky, jež byly probírané ve výše popsaném výsledku. Stěžovatele spolu s dalšími osobami shledaly odpovědnými za poskytnutí zmiňovaných úvěrů v rozporu s vnitřními předpisy banky a bez dostatečného hájení zájmů dotčené instituce. Za takových okolností a vzhledem ke složitosti obvinění týkající se oblasti práva, kde protiprávnost a trestní odpovědnost často nejsou jednoznačné, nelze snadno určit, zda výpověď stěžovatele byla přímo usvědčující, nebo nikoliv. Soud nicméně konstatoval, že právo na neobviňování sebe sama se nevztahuje výhradně na výpovědi, které jsou přímo usvědčující. Postačující je, že mají podstatný dopad na postavení obviněného. Stěžovatel byl navíc odposloucháván více než dva měsíce před výsledkem ze dne 14. 5. 2010, a to kromě jiného v souvislosti s vyšetřováním předmětné společnosti Holt, tedy tím vyšetřováním, které později sloužilo jako základ pro stíhání stěžovatele. I když vláda zpochybnila, že účelem odposlechů bylo shromažďování podkladů pro výslech stěžovatele, Soud s ohledem na vysoký standard kontroly v takových případech dospěl k závěru, že vláda neprokázala, že předmětné opatření nenarušila celkovou spravedlnost řízení, a to s přihlédnutím k povaze a rozsahu obvinění, jež byla vznesena a vzhledem ke konkrétním okolnostem věci.

Stěžovatel též přinejmenším před Nejvyšším soudem zpochybnil výslech, jemuž byl podroben jakožto svědek, zatímco byl již podezřelým. Nejvyšší soud se však touto otázkou ve svém rozsudku nezabýval, a stěžovateli tedy nebyl poskytnut prostředek nápravy situace, jež byla v rozporu s požadavky Úmluvy. Za těchto okolností tedy Soud neměl při svém rozhodování k dispozici posouzení dopadů těchto skutečností na spravedlnost řízení se stěžovatelem ze strany vnitrostátních soudů.

Soud tudíž shledal, že žalovaný stát nesplnil svou povinnost přesvědčivě prokázat, že tím, že stěžovateli nebyla sdělena obvinění proti němu, a tím, že mu byl umožněn přístup k právní pomoci později, nebyla nenapravitelně narušena celková spravedlnost řízení. S ohledem na uve-

dené tedy došlo k porušení stěžovatelových práv podle čl. 6 odst. 1 a 3 písm. a) a c) Úmluvy.

Lívia Ivánková

[1] Rozsudek velkého senátu Evropské soudu pro lidská práva ze dne 18. 12. 2018, Murtazaliyeva proti Rusku, č. 36658/05, body 117-18.

[2] Rozsudek velkého senátu Evropské soudu pro lidská práva ze dne 12. 5. 2017, Simeonovi proti Bulharsku, č. 21980/04, bod 112.

Rozsudek ze dne 20. 1. 2022 ve věci E. M. a ostatní proti Norsku, č. 53471/17

Záruky řízení před norskými vnitrostátními orgány v souvislosti s odebráním rodičovských práv české matce

Úplné znění rozsudku

Tisková zpráva

Soud ve věci E. M. a ostatní proti Norsku rozhodl, že ve vztahu ke stěžovatce nedošlo k porušení jejího práva na rodinný život tím, že její děti byly svěřeny do péče pěstounů, že byla zbavena rodičovské odpovědnosti, ani tím, že jí byl zakázán styk s dětmi, neboť řízení doprovázely odpovídající záruky. Zároveň se Soud vyjádřil, že vzhledem ke konkrétním okolnostem věci, zejména s ohledem na podezření ze závažného zanedbávání a zneužívání dětí, je stížnost v rozsahu, v němž byla podána matkou jménem obou dětí, nepřijatelná.

Jedna ze stěžovatelů, česká státní občanka E. M., podala k Soudu stížnost, a to i jménem svých dvou synů. Stěžovatelka, její manžel a děti (B. a C.) měli svou rodinnou domácnost v Norsku. Z důvodu obav, že u dětí docházelo jak k zanedbání péče ze strany obou rodičů, tak k sexuálnímu zneužívání ze strany otce, byly děti umístěny do náhradní péče. Podle orgánu sociálně-právní ochrany dětí bylo pravděpodobné, že umístění dětí k pěstounům bude dlouhodobým řešením, zároveň však nevyločil, že by stěžovatelka mohla být schopna se o děti postarat. Stěžovatelce byl umožněn styk v rozsahu dvou hodin čtyřikrát ročně pod dohledem, zatímco otcí nebylo přiznáno žádné právo na styk. Synové stěžovatelky byli umístěni k různým pěstounům. Prvostupňový soud potvrdil rozhodnutí orgánu sociálně-právní ochrany, kromě práva na styk s dětmi první stěžovatelky, který jí odepřel. Poukazyval na závažné zanedbávání a fyzické týrání dětí, k otázce sexuálního zneužívání se však nevyjádřil. Připomněl i to, že v úvodu jednoho ze setkání syna se stěžovatelkou ji ten požádal, aby ho nebila. Zároveň se vyjádřil, že otec dětí sexuálně zneužíval, zatímco stěžovatelka o tomto zneužívání věděla a dokonce ho někdy pozorovala, přičemž ji děti v předmětných situacích viděly. Obě děti v době, kdy

byly umístěny v pěstounské péči, podrobně popsaly okolnosti sexuálního zneužívání otcem a to, že mu v tom stěžovatelka neměla zabránit. Rovněž zaměstnanci mateřské školy před prvostupňovým soudem vypovídali o nalezení tělesných stop svědčících pro tvrzené zacházení. Co se týče otázky, zda se stěžovatelka aktivně podílela na sexuálním zneužívání, podle prvostupňového soudu nebylo nezbytné ji zodpovědět, neboť právo na styk stěžovatelky bylo odňato na základě posouzení, které se zabývalo primárně jejím jednáním v průběhu styku s dětmi, odezvou dětí na styk, jejich stresovou reakcí a jejich spojováním stěžovatelky s násilím a zneužíváním, jehož měly být oběťmi. Soud vyššího stupně pak umožnil podání odvolání pouze E. M., matce dětí. Rozhodnutí prvostupňového soudu upravil a nařídil styk v rozsahu dvakrát ročně po dvou hodinách s dozorem. Zároveň uvedl, že se nedomnívá, že E. M. sexuálně zneužívá své děti, nicméně je nedokázala ochránit před zacházením, kterému je vystavil otec dětí. Soud druhého stupně těž shledal, že E. M. má potenciál pro to, aby pěstovala se svými dětmi dobrý kontakt a podporovala je v jejich novém pěstounském domově. Pro navýšení rozsahu styku by se však musela zaměřit více na potřeby dětí, nikoliv své. Dovolání jí nebylo umožněno podat.

V roce 2014 žádala E. M. o zrušení dosavadního rozhodnutí o péči a domáhala se vrácení dětí do její péče. Orgán sociálně-právní ochrany jí nevyhověl. Stěžovatelka byla zbavena rodičovské odpovědnosti, jakož i práva na styk. Vnitrostátní soud v této souvislosti zkoumal pečovatelské schopnosti stěžovatelky, jež se měly dle dostupných zjištění zlepšit. B. se rovněž vyvíjel pozitivním směrem, když se z něho stalo aktivní dítě. Současně však měl závažné problémy a byla u něj diagnostikována posttraumatická stresová porucha jakožto důsledek trvalého zanedbávání. Psycholog v této souvislosti zdůraznil, že těmi, kdo se o něj

mají starat a pomoci mu s vypořádáním se se situací nemohou být ti, kteří mu způsobili trauma. Druhý ze synů na tom byl lépe. Obě děti se k otázce případného návratu k matce vyjádřily negativně. Vnitrostátní soud zároveň upozornil na excesivní medializaci informací ohledně B., a to včetně zdravotních záznamů nebo fotografického materiálu, jenž dítě spojoval se sexuálním zneužíváním a vystavil dítě stresující situaci, se kterou se bude dítě potýkat i v budoucnu. Stěžovatelka tedy nerespektovala práva svých dětí. B. měl rovněž negativní reakce na kontaktní schůzky se stěžovatelkou, jež se příkladmo manifestovaly i fyzicky jako nekontrolované pocení, třes a viditelná úzkost, kterou sám popsal jako bolesti v celém těle, zejména v hrudníku a krku. Pro odepření práva na styk tudíž existovaly v rozhodné době závažné důvody a odmítnutí práva na styk nebylo v rozporu s Úmluvou ani s Úmluvou o právech dítěte, neboť právo na ochranu dítěte před škodlivými vlivy bylo nadřazeno právu na kontakt s biologickými rodiči a poznání svého kulturního prostředí. Ze stejných důvodů dospěl vnitrostátní soud k závěru, že by bylo nezodpovědné zavázat B. k jakékoli formě styku se stěžovatelkou. Bylo sice důležité, aby B. získal znalosti české kultury a jazyka, zajištění této znalosti formou styku se stěžovatelkou by však bylo v rozporu s jeho nejlepším zájmem, který musí mít přednost. Orgán sociálně-právní ochrany dětí taktéž žádal o povolení k osvojení mladšího z dětí, C. Vnitrostátní soud shledal, že k pěstounské rodině měl silnou vazbu, avšak zejména vzhledem k potenciálnímu zpretrhání vazeb s biologickým bratrem povolení neudělil. Rovněž u C. vnitrostátní soud upozornil na excesivní medializaci citlivých údajů. Po kontaktních schůzkách byl C. rozrušený a ve stavu úzkosti. Mezi další reakce patřilo například vyměšování do kalhot. Prvostupňový soud v této souvislosti přikládal rozhodující význam reakcím C. na styk s matkou, a tudíž nebylo v jeho nejlepším zájmu, aby se v dané době nadále stýkal se stěžovatelkou. V dalších snahách o povolení k podání opravného prostředku nebyla stěžovatelka úspěšná.

Stěžovatelka jménem svým a jménem svých dětí namítala před Soudem porušení práv z pohledu čl. 8 Úmluvy, tedy práva na rodinný život. Soud v rámci hodnocení, zda byl zásah do práv stěžovatelky nezbytný, konstatoval, že řízení bylo rozsáhlé. Věc se před vnitrostátními soudy projednávala v senátu složeném ze soudce, laika a psychologa. Vyslyšeno bylo osmnáct svědků při několikadenním jednání, jemuž byli přítomni oba rodiče, jež měli svého právního zástupce a mohli činit výpovědi. Rovněž se soudy zabývaly názory dětí. I vzhledem k těmto důvodům bylo tedy řízení vedeno uspokojivě s poskytnutím záruk odpovídajícím závažnosti zásahů a dotčených zájmů.

Soud připomněl, že v případě omezení rodinného života v podobě nařízení náhradní péče leží na vnitrostátních orgánech povinnost přijmout opatření k usnadnění sloučení rodiny, jakmile to bude rozumně možné. Předmětná pozitivní povinnost ale vždy musí být vyvážena oproti povinnosti chránit nejlepší zájem dítěte. Soud zdůraznil, že v období mezi prvním nařízením náhradní péče a prvním rozhodnutím prvostupňového soudu prošetřovaly vnitrostátní orgány nejen podezření ze zanedbávání dítěte, ale

též závažná obvinění z fyzického a sexuálního zneužívání. Další rozhodnutí pak prvostupňový soud přijal po opětovném posouzení všech okolností věci, včetně pečovatelských schopností matky, znaleckých posudků, fyzických reakcí B., vazeb C. ke stěžovateli a individuální situace a názorů dětí. V této souvislosti Soud zároveň upozornil, že když byly děti umístěny do pěstounské péče, všechny vnitrostátní orgány na různých stupních dospěly k závěru o tom, že se staly oběťmi násilí. Zejména příčiny traumatu B. byly relevantní pro napadená rozhodnutí. Vnitrostátní soud tedy uvedl relevantní a dostatečné důvody, a využil tak svůj široký prostor pro uvážení, který vnitrostátní orgány v předmětné oblasti mají. Navíc, pokud jde o zbavení rodičovské odpovědnosti stěžovatelky, vnitrostátní orgány prokázaly nezbytnost přijatých opatření i v tomto směru. Soud v tomto ohledu připomněl zveřejňování citlivých údajů o dětech na internetu a v dalších médiích a to, že zbavení rodičovské odpovědnosti bylo cíleným rozhodnutím učiněným se záměrem zabránit pokračování v další medializaci. V úvahu byla vzata též skutečnost, že zbavení rodičovské odpovědnosti nebylo trvalé a nevratné, souhlas s osvojením C. nebyl udělen. Vnitrostátní soudy si zároveň byly vědomy potřeby zvláštních a naléhavých důvodů pro závažný zásah do práv podle čl. 8 Úmluvy a ve svých rozhodnutích se tímto aspektem zabývaly.

Co se týče otázky práva na styk, Soud konstatoval, že stěžovatelce nebylo přiznáno. Jelikož tím stěžovatelka byla prakticky zbavena možnosti vést se svými dětmi rodinný život, musel Soud provést v této návaznosti důkladnější posouzení, zda okolnosti projednávané věci byly dostatečné pro odůvodnění dotčeného opatření. Soud vzal do úvahy zejména názory samotných dětí a míru a povahu jejich negativních reakcí na styk s první stěžovatelkou nebo na zahájení diskuze na toto téma. Mezi předmětné reakce patřily fyzické reakce B. nebo rozrušení a úzkost C., jak bylo popsáno výše. Soud za těchto konkrétních okolností neshledal důvod domnívat se, že prvostupňový soud dostatečně neodůvodnil své rozhodnutí odmítnout přiznat stěžovateli právo na styk. Jak Soud připomněl, rodič nemůže mít podle čl. 8 Úmluvy právo na přijetí takových opatření, jež by poškodila zdraví a vývoj dítěte. V minulosti již Soud zdůraznil, že obdobná rozhodnutí, jako jsou ta napadená v projednávané věci, musí být zasazena do kontextu, a tudíž se musí do určité míry přihlídnout k předchozímu řízení. Rovněž připomněl, že ve své předchozí judikatuře již žalovanému státu vyčítal rozsah stanoveného styku, předmětná opatření však v projednávané věci byla založena na zjištění, že u dětí docházelo k závažnému násilí a zneužívání ze strany rodičů. Druhostupňový soud pak provedl rozsáhlé posouzení otázky práva na styk a názory dětí, jejich zkušenosti a reakce. S ohledem na uvedené Soud neshledal, že by měl jakýkoliv důvod domnívat se, že ve vnitrostátním řízení došlo k takovým nedostatkům, které by na něj mohly mít vliv, nebo že rozhodnutí o právu na styk stěžovatelky s dětmi nebylo odůvodněno nejlepším zájmem dítěte. Z vnitrostátního řízení je zřejmé, že otázka zachování vztahu mezi matkou a dítětem byla věnovaná značná pozornost a že nejlepší zájem dětí zůstal vždy v popředí. Ve vztahu ke stěžovateli tudíž nedošlo k porušení čl. 8 Úmluvy.

Co se týče stížnosti v rozsahu jejího podání jménem dětí stěžovatelky, Soud konstatoval, že obecně se nezletilí mohou dožadovat ochrany před Soudem v zastoupení svých rodičů. Při hodnocení, zda je to možné, je hlavním kritériem riziko, že by se Soud nedozvěděl o zájmech dítěte a že by byla dítěti upřena účinná ochrana jeho práv. Na druhou stranu se i přesto může stát, že Soud ve věci identifikuje protichůdné zájmy rodiče a dítěte [1]. Vzhledem k tomu, že v projednávané věci došlo k závažnému zanedbávání dětí rodiči a vzhledem k tomu, že předmětná rozhodnutí byla vydána na základě obav z toho, že matka nedokáže své děti chránit před týráním, kterému byly vystaveny ve

svém domově, takový střet nastal. Ve vnitrostátním řízení byl navíc dětem ustanoven zástupce, který s dětmi osobně mluvil a vypovídal před vnitrostátními orgány. Vzhledem k uvedenému je v tomto rozsahu stížnost nepřijatelná ve smyslu čl. 35 odst. 3 Úmluvy.

Lívia Ivánková

[1] Rozsudek velkého senátu Evropské soudu pro lidská práva ze dne 10. 9. 2019, Strand Lobben a ostatní proti Norsku, č. 37283/13, bod 158.

Rozsudek velkého senátu ze dne 15. 3. 2022 ve věci č. 43572/18, Grzęda proti Polsku Polské justiční reformy: absence účinného soudního přezkumu v případě předčasného zániku členství soudce v soudcovské radě v důsledku přijetí legislativní změny

Úplné znění rozsudku
Tisková zpráva

Velký senát Soudu měl v předkládaném rozsudku příležitost zabývat se otázkou, zda je čl. 6 Úmluvy (právo na spravedlivý proces) aplikovatelný na spor, jenž vypsal v důsledku předčasného zániku členství soudce v Národní soudcovské radě, ačkoli dotčená osoba mohla nadále vykonávat svoji funkci soudce. Soud s ohledem na zásady právního státu a požadavek nezávislosti soudnictví dospěl ke kladnému závěru. Absence účinného soudního přezkumu v této otázce přitom podle Soudu znamenala nepřijatelný zásah do práva stěžovatele na přístup k soudu v rozporu s čl. 6 odst. 1 Úmluvy.

Případ souvisí s justičními reformami, jejichž počátek se váže k obměně soudců polského Ústavního tribunálu v roce 2015. Ačkoli bylo tehdy pět soudců zvoleno ještě původním Sejmem, tehdejší nově zvolený prezident odmítl jejich jmenování do funkce, přičemž namísto nich později jmenoval soudce, které zvolil Sejm v novém povolebním složení. V roce 2017 následně polská vláda schválila trojici zákonů, které reformovaly obecné soudnictví, Nejvyšší soud a Národní soudcovskou radu. V důsledku těchto legislativních změn bylo mj. posíleno postavení ministra spravedlnosti (jenž nově ze zákona zastává i funkci nejvyššího žalobce) ve věcech týkajících se vnitřní organizace soudců a jmenování a odvolávání předsedů jednotlivých soudů, či změněn režim disciplinární odpovědnosti soudců. Některými aspekty uvedených reforem se Soud již v minulosti zabýval, když dospěl k několika závěrům o porušení čl. 6 Úmluvy ze strany Polska (např. ve věci Xero Flor proti Polsku, č. 4907/18; Broda a Bojara proti

Polsku, č. 26691/18 a 27367/18; Reczkowicz proti Polsku, č. 43447/19; Dolińska-Ficek a Ozimek proti Polsku, č. 49868/19 a 57511/19; či Advance Pharma SP proti Polsku, č. 1469/20).

Stěžovatelem v nyní projednávané věci je soudce Nejvyššího správního soudu. V roce 2016 byl na základě Ústavy Polska a v souladu s tehdy účinnou zákonnou úpravou zvolen samosprávnými soudcovskými orgány členem Národní soudcovské rady. Jeho členství mělo trvat čtyři roky, předčasně však zaniklo již v roce 2018, a to s ohledem na novelizaci zákona o Národní soudcovské radě. Tato novela, jež byla přijata v roce 2017 v souvislosti s probíhajícími justičními reformami v Polsku, totiž odejmula soudcům pravomoc volit členy Národní soudcovské rady, přičemž tuto pravomoc nově svěřila Sejmu. Funkční období členů Národní soudcovské rady, kteří byli zvoleni podle dosavadních pravidel, mělo v souladu s novou právní úpravou pokračovat do dne, než budou do funkce uvedeni noví členové zvolení již Sejmem.

V roce 2018 zvolil Sejm 15 nových členů Národní soudcovské rady, v důsledku čehož stěžovateli zaniklo ze zákona členství v tomto samosprávném soudcovském orgánu; stěžovatel však zůstal nadále ve funkci soudce. V návaznosti na to se stěžovatel obrátil na Soud. Ve své stížnosti konkrétně namítl, že mu byl v rozporu s čl. 6 Úmluvy odepřen přístup k soudu, neboť neměl k dispozici žádný účinný právní prostředek, kterým by mohl ukončení svého členství v Národní soudcovské radě napadnout. Jelikož senát Soudu, kterému byla věc přiděle-

na, se v souladu s čl. 30 Úmluvy vzdal své pravomoci, prodjal stížnost velký senát Soudu.

Hlavní otázkou, která před velkým senátem vyvstala, bylo, zda je civilní větev čl. 6 Úmluvy (právo na spravedlivý proces) vůbec aplikovatelná na spor, který vyvstal v důsledku předčasného zániku členství soudce v soudcovské radě, ačkoli dotčená osoba mohla nadále vykonávat svoji funkci soudce. To vyžadovalo nejprve posoudit, zda měl stěžovatel vůbec „právo“ na vykonání svého čtyřletého funkčního období jako člen Národní soudcovské rady, které mohl hájitelně nárokovat na základě vnitrostátního práva. Takové hájitelné právo přitom podle názoru Soudu z vnitrostátního právního rámce (Ústavy, judikatury Ústavního tribunálu a související legislativy) skutečně plyne. Stěžovatelovo tvrzení, že má právo na absolvování celého svého funkčního období, je navíc podpořeno tím, že Národní soudcovská rada je orgánem, který je na základě Ústavy pověřen ochranou nezávislosti soudů a soudců. Podle názoru velkého senátu samotná skutečnost, že k zániku členství došlo ze zákona, nemá za následek zánik hájitelnosti práva, jehož se mohl stěžovatel domoci na základě v té době platných právních pravidel. Nová pravidla, jež v důsledku novely z roku 2017 dosavadní úpravu nahradila, tudíž nemají na posouzení „existence práva“ vliv.

Následně se velký senát zabýval otázkou, zda má právo stěžovatele „civilní povahu“ v autonomním smyslu čl. 6 Úmluvy, a tedy zda zasluhuje příslušnou ochranu. V tomto směru velký senát aplikoval test dovozený již dříve v rozsudku ve věci Vilho Eskelinen a ostatní proti Finsku (č. 63235/00), podle něhož se čl. 6 Úmluvy obecně použije na spory týkající se zaměstnanců států, přičemž je na žalované vládě, aby prokázala, že stěžovatel nemá právo na přístup k soudu podle vnitrostátního práva (první podmínka), a dále že je vyloučení státního zaměstnance z práv zaručených čl. 6 Úmluvy odůvodněné (druhá podmínka). Pouze pokud jsou obě podmínky kumulativně splněny, dochází k vyvrácení domněnky aplikovatelnosti čl. 6 Úmluvy. V projednávané věci přitom velký senát dospěl k závěru, že právu stěžovatele náleží ochrana podle čl. 6 Úmluvy. Nebylo totiž prokázáno, že by vyloučení přístupu k soudu bylo v daném případě objektivně odůvodněné (druhá podmínka testu), přičemž pouze dohled nezávislého soudního orgánu je podle názoru Soudu schopen zajistit soudcům náležitou ochranu před svévolí ze strany zákonodárné nebo výkonné moci.

Pokud jde konkrétně o první podmínku testu Vilho Eskelinen, tj. zda vnitrostátní právo výslovně vylučuje přístup k soudu pro danou pozici nebo kategorii zaměstnanců, velký senát uvedl, že přímé použití uvedeného kritéria, jež je poměrně přísné, není ve všech situacích vhodné. Upřesnil proto, že ke splnění této podmínky není nezbytně nutné explicitní vyloučení přístupu k soudu ve vnitrostátním právu, nýbrž postačí, pokud je daná výlučka implicitní povahy, zejména pokud vyplývá ze systémového výkladu použitelného právního rámce. Velký senát nicméně konstatoval, že otázku, zda byla uvedená podmínka v případě stěžovatele naplněna, lze ponechat otevřenou. Druhá podmínka testu totiž nebyla v každém případě splněna.

Druhá podmínka testu Vilho Eskelinen předpokládá posoudit, zda je vyloučení práva na přístup k soudu odůvodněné na základě obecných zájmů státu; samotná skutečnost, že stěžovatel je zaměstnancem státu podléjícím se na výkonu státní moci přitom není rozhodující. Velký senát v tomto kontextu zdůraznil, že aby vnitrostátní právní úprava vylučující přístup k soudu měla v konkrétním případě účinek podle čl. 6 odst. 1 Úmluvy, musí být slučitelná s principy právního státu. To v prvé řadě vyžaduje, aby jakýkoli zásah do práv byl stanoven předpisem s obecným dopadem. Novela zákona o Národní soudcovské radě z roku 2017 však tento požadavek nespĺňuje. Namířena totiž byla proti konkrétní skupině patnácti jasně identifikovatelných osob (členů Národní soudcovské rady), zvolených na základě předchozí právní úpravy, a to s cílem odvolat je – včetně stěžovatele – z jejich míst v tomto orgánu. Obecné předpisy, které jsou namířeny proti konkrétním osobám, jsou přitom v rozporu s principy právního státu.

Posouzení naplnění druhé podmínky musí být vedle toho spojeno s otázkou nezávislosti justice, jejíž zajištění je mj. úkolem Národní soudcovské rady, které se případ dotýká. V tomto směru velký senát připomněl svoji judikaturu zdůrazňující zvláštní roli soudnictví jakožto garanta spravedlnosti a potřebu chránit jednotlivé členy soudnictví před nepřipustnými zásahy do jejich nezávislosti, přičemž konstatoval, že soudcovská nezávislost musí být chápána komplexně. Musí se tedy vztahovat nejen na funkci soudce jako takovou, ale i na další funkce, k jejichž výkonu může být soudce vyzván a které úzce souvisejí se soudním systémem. Takovou funkcí je podle velkého senátu i členství v soudcovské radě. Ačkoli je totiž volba konkrétního modelu správy soudnictví na uvážení smluvních států, musí být zajištěna nezávislost soudnictví. To znamená, že pokud stát zřídí soudcovskou radu, mají následně vnitrostátní orgány povinnost zajistit její nezávislost na moci zákonodárné a výkonné. I když tedy Úmluva nebrání státům přijímat legitimní a nezbytná rozhodnutí o reformě soudnictví, jakákoli reforma nesmí vést k narušení nezávislosti soudnictví a jeho řídicích orgánů. To obnáší i zabezpečení integrity jmenovacího procesu.

V rámci posouzení projednávané věci poté velký senát dospěl k závěru, že zásadní změna způsobu volby členů Národní soudcovské rady spolu s předčasným ukončením funkčního období dosavadních členů tohoto orgánu měla za následek, že již nebyla zaručena nezávislost tohoto orgánu. Zamezení stěžovateli v přístupu k soudu tudíž nemohlo být odůvodněno na základě obecných zájmů státu. Funkce stěžovatele jakožto člena Národní soudcovské rady, orgánu ústavně odpovědného za ochranu nezávislosti soudců, totiž předčasně zanikla na základě zákona, přičemž neexistoval žádný soudní dohled na zákonnost tohoto opatření. Upřít stěžovateli soudní ochranu jeho hájitelného práva, které souvisí s nezávislostí soudů, přitom nemůže být podle velkého senátu obecným zájmem státu, jenž se řídí zásadami právního státu. I členové justice mají totiž právo na ochranu před svévolí ze strany zákonodárné a výkonné moci, přičemž pouze dohled nezávislého soudního orgánu nad zákonností takového opatření, jako je

odvolání z funkce v případě stěžovatele, mohl zajistit účinnost takové ochrany.

Z uvedených důvodů velký senát uzavřel, že druhá podmínka testu Vilho Eskelinen nebyla v projednávané věci splněna. Na případ stěžovatele – tj. spor, který vyvstal v důsledku předčasného zániku členství soudce v Národní soudcovské radě, ačkoli dotčená osoba mohla nadále vykonávat svoji funkci soudce – je tudíž aplikovatelný čl. 6 Úmluvy ve své civilní větvi.

Pokud jde o posouzení věcné stránky případu, velký senát připomněl, že právo na přístup k soudu je inherentní součástí záruk stanovených v čl. 6 Úmluvy. Ve vztahu k projednávané věci poté opětovně zdůraznil úlohu Národní soudcovské rady spočívající v zajištění nezávislosti soudnictví, jakož i vztah mezi integritou jmenování soudců a požadavkem na soudcovskou nezávislost. V tomto kontextu velký senát uvedl, že podobné procedurální záruky, jež mají existovat pro případ odvolání soudců, by měly existovat rovněž ve vztahu k ukončení členství soudců v soudcovské radě. Podle názoru velkého senátu je potřeba navíc zajistit náležitou ochranu samostatnosti takové soudcovské rady, zejména pokud jde o jmenování soudců, před zásahy ze strany zákonodárné a výkonné moci. Pokud je tedy hodnoceno, zda je vyloučení přístupu k soudu s ohledem na členství v orgánech soudní správy odůvodněné, je nutné zohledňovat silný veřejný zájem na zachování nezávislosti soudnictví a právního státu. Ze strany

vlády přitom nezazněly žádné důvody, které by ospravedlňovaly absenci soudního přezkumu v případě stěžovatele, nýbrž byly zopakovány pouze argumenty týkající se nepoužitelnosti čl. 6 Úmluvy na tento případ.

Na samotný závěr poté velký senát zasadil případ do celkového kontextu justičních reforem prováděných polskou vládou. Podle jeho názoru celý sled událostí v Polsku názorně ukázal, že přijaté justiční reformy postupně směřovaly k oslabení soudcovské nezávislosti. Jejich začátek se váže zejména k závažným nesrovnalostem při volbě soudců Ústavního tribunálu v prosinci 2015, na což navázaly reformy Národní soudcovské rady a Nejvyššího soudu, přičemž došlo k rozšíření kontroly ministra spravedlnosti nad soudy a posílení jeho role v otázkách disciplinárního režimu soudců. V důsledku uvedených legislativních změn byla podle názoru velkého senátu soudní moc – jež je autonomní složkou státní moci – vystavena zásahům moci výkonné a zákonodárné, a tím výrazně oslabena. Případ stěžovatele je přitom jedním z řady příkladů tohoto trendu.

Z uvedených důvodů dospěl velký senát k závěru, že v důsledku absence soudního přezkumu došlo k zásahu do samotné podstaty stěžovatelova práva na přístup k soudu. Polsko tudíž v projednávané věci porušilo čl. 6 odst. 1 Úmluvy.

Lukáš Boháček

Rozsudek ze dne 1. 3. 2021 ve věci č. 16695/19, Kozan proti Turecku

Uložení disciplinární sankce soudci z důvodu sdílení článku kritizujícího nejvyšší radu soudnictví na sociální síti Facebook

Úplné znění rozsudku
Tisková zpráva

Senát druhé sekce Evropského soudu pro lidská práva ve svém rozsudku ze dne 1. 3. 2021 ve věci č. 16695/19, Kozan proti Turecku, rozhodl, že disciplinární sankce uložená soudci za zveřejnění článku v soukromé skupině na sociální síti Facebook neodpovídala naléhavé společenské potřebě, a tudíž nepředstavovala opatření, které by bylo „nezbytné v demokratické společnosti“ ve smyslu čl. 10 Úmluvy, a proto došlo k porušení tohoto ustanovení. Soud uvedl, že skutečnost, že soudce sdělil svým kolegům určité názory na nezávislost justice z tisku a umožnil jim, aby se k nim vyjádřili, nutně

spadala do jeho svobody sdělovat nebo přijímat informace v oblasti, která je pro jeho profesní život zásadní.

Dne 27. 5. 2015 byl na internetových stránkách grihat.com.tr zveřejněn tiskový článek s titulkem „Soudní rehabilitace pro ty, kteří zastavili vyšetřování ze dne 17. prosince, vyhazov pro ty, kteří vyšetřování vedli.“ Uvedený článek kritizoval některá rozhodnutí Vrchní rady soudců a státních zástupců („Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu“ dále jako „HSYK“) a zpochybňoval nezávislost této instituce na výkonné moci. Článek mimo jiné poukázal na to, že HSYK zastavila některá kárná řízení proti soudcům

a že zamítla odvolání čtyř státních zástupců a jednoho soudce, kteří vedli vyšetřování pro korupci v souvislosti s incidenty, k nimž došlo v období od 17. do 25. 12. 2013, a že uvedeným státním zástupcům a soudcům byl z důvodu jednání v rozporu s profesní ctí pozastaven výkon funkce. Dne 28. 5. 2015 sdílel stěžovatel, pan Kozan, uvedený článek v soukromé skupině na sociální síti Facebook. Daná skupina byla určena především pro justiční představitele a po jeho zveřejnění vyvolal článek od jejich členů řadu komentářů. Podle vlády měla skupina na sociální síti Facebook den po zveřejnění 8 859 členů a neomezovala se pouze na soudce a státní zástupce, ale byla otevřena i právním akademikům, studentům právnických fakult nebo advokátům.

V prosinci 2015 povolil předseda HSYK zahájení kárného vyšetřování proti stěžovateli. V září 2017 uložil stěžovateli druhý senát HSYK jednomyslně důtku za sdílení předmětného článku, přičemž shledal, že jeho obsah byl neslučitelný s povinností loajality stěžovatele vůči státu a jeho soudcovskými povinnostmi. Rovněž uvedl, že ačkoli stěžovatel nevyjádřil souhlas s obsahem článku, vyjádřil úmysl šířit jej mezi širší veřejnost a předat ho těm, kteří s ním souhlasili. Konstatoval, že stěžovatel se choval způsobem, který podkopával důstojnost a důvěru, jež vyžaduje jeho funkce, a to jak v jeho profesní sféře, tak mimo ni. Stěžovatel následně podal žádost o přezkum rozhodnutí, kterou však druhý senát HSYK zamítl. Poté podal opravný prostředek k plénu HSYK, i ten byl ovšem dne 3. 10. 2018 zamítnut.

V mezidobí byl stěžovatel po pokusu o státní převrat z 15. 7. 2016 rozhodnutím pléna HSYK ze dne 24. 8. 2016 odvolán z veřejné funkce. Kromě toho bylo proti němu zahájeno trestní stíhání pro členství v teroristické organizaci a následně byl i odsouzen k trestu odnětí svobody na sedm let a šest měsíců pro trestný čin příslušnosti k ozbrojené teroristické organizaci. Odvolací řízení v této věci stále probíhá.

Stěžovatel s odvoláním se na čl. 10 Úmluvy před Soudem namítal, že uložením důtky došlo k zásahu do jeho svobody přijímat a předávat informace.

Soud úvodem konstatoval, že disciplinární sankce (důtka) uložená stěžovateli se týkala především jeho svobody šířit a přijímat informace, která je klíčovou součástí svobody projevu. Uvedené opatření představovalo zásah, který měl zákonný základ a sledoval přinejmenším jeden z cílů, který Úmluva uznává za legitimní, a sice zachování autority a nestrannosti soudní moci. Soud rovněž poznamenal, že předmětný článek v tisku spadl do diskuse týkající se soudcovské profese, neboť se vztahovala na nestrannost a nezávislost soudní moci vůči moci výkonné v souvislosti s událostmi, které se týkaly řízení pro podezření z korupce z období 17. až 25. 12. 2013 a nesouhlasu vlády s tímto řízením. V článku byly vyjádřeny hodnotové soudy v tom smyslu, že některá rozhodnutí HSYK bylo možné považovat za příznivá pro politickou moc, neboť členové soudní moci, kteří se podíleli na stíhání v souvislosti s událostmi z období 17. až 25. 12. 2013 a obvinili podezřelé osoby blízké vládě, byli disciplinárně potrestáni, zatímco ti, kteří

podezřelé osoby zprostili obžaloby, byli odměněni zastavením kárného řízení, které se proti nim vedlo.

Pokud jde o otázku, zda byl „skutkový základ“ těchto hodnotových soudů dostatečný, Soud se domníval, že tato podmínka byla v daném případě splněna. Kárné orgány, které vedly řízení proti stěžovateli za sdílení článku, totiž neuvedly, že by skutečnosti, na které poukazoval, nenastaly. Příslušné orgány HSYK pouze napadly hodnotové soudy uvedené v daném článku, podle kterých rozhodnutí z kárných řízení mohla být ovlivněna rozhodnutími soudců, kteří byli dotčeni okolnostmi týkajícími se podezření ve vztahu k vládním kruhům. Soud se proto domníval, že hodnotové soudy vyjádřené v článku, který sdílel stěžovatel, jsou v tomto kontextu součástí debaty o nezávislosti HSYK na výkonné moci, a tudíž i o ochraně nezávislosti a nestrannosti soudců. Skutečnost, že soudce sdílel se svými kolegy názory zveřejněného v tisku ohledně nezávislosti justice a umožnil jim se k nim vyjádřit, nutně spadala do jeho svobody sdělovat nebo přijímat informace v oblasti, která je pro jeho profesní život zásadní.

Soud rovněž poznamenal, že stěžovatel článek nesdílel s širokou veřejností, ale v diskusní skupině vyhrazené pro justiční představitele a uzavřené pro širokou veřejnost. Odmítl domněnku kárných orgánů a vlády, že stěžovatel sdílením předmětného článku projevil úmysl sdílet veřejnosti, že s jeho obsahem souhlasí, přestože neuvedl žádné souhlasné komentáře, které by naznačovaly, že s ním souhlasí. Důsledkem takového předpokladu by bylo, že soudci patřící k soukromé skupině mohou sdílet pouze články chválicí vrcholné správní a soudní orgány a musí ignorovat články neschvalující jednání a rozhodnutí těchto orgánů, což by vedlo ke zbytečné autocenzuře v diskusích týkajících se podstatných otázek jejich profese. Nebylo možné navíc přehlédnout, že uložení disciplinární sankce osobě patřící k soudní moci má ze své podstaty odrazující účinek nejen na dotyčnou osobu, ale i na profesi jako celek. To se týkalo zejména případů, kdy si soudci a státní zástupci mezi sebou vyměňovali myšlenky a názory na rozhodnutí HSYK, která mohla mít vliv na jejich nezávislost na jiných státních orgánech.

Pokud jde o procesní záruky, Soud konstatoval, že HSYK nedostatečně vyvážila právo stěžovatele na svobodu projevu na jedné straně a jeho povinnost vystupovat se zdrženlivostí na straně druhé. Dále připomněl, že HSYK je mimosoudním orgánem a že řízení, které následovalo, neposkytovalo záruky soudního přezkumu. Stěžovatel navíc neměl k dispozici žádný opravný prostředek před soudem proti opatření, které proti němu HSYK přijala. V projednávaném případě vystupovala jako orgán žalující i jako orgán rozhodující s konečnou platností ve věci, v níž byla napadena některá její vlastní rozhodnutí. Nelze přehlédnout, že v případě zahájení kárného řízení proti soudci je v sázce důvěra veřejnosti ve fungování soudnictví. Každému soudci, proti němuž bylo vedeno kárné řízení, proto musí být poskytnuty záruky proti svévoli. Dotčená osoba musí mít zejména možnost nechat předmětné opatření přezkoumat nezávislým a nestranným orgánem, který má pravomoc rozhodnout o zákonnosti opatření a určit, zda pří-

padně nedošlo k nesprávnému postupu příslušných orgánů. Soud konstatoval, že v daném řízení tomu tak nebylo.

Na základě výše uvedených úvah a s ohledem na převažující význam svobody projevu ve věcech veřejného zájmu Soud dospěl k závěru, že disciplinární sankce uložená stěžovateli neodpovídala žádné naléhavé společenské potřebě, a tudíž nepředstavovala opatření, které by bylo „nezbytné v demokratické společnosti“ ve smyslu čl. 10 Úmluvy, a proto došlo k porušení tohoto ustanovení.

Stěžovatel rovněž namítal, že neměl k dispozici účinný opravný prostředek, kterým by mohl napadnout discipli-

nární sankci. Proto se dovolával svého práva na účinný prostředek nápravy stanoveného v čl. 13 Úmluvy. Soud uvedl, že v plénu, které projednávalo jeho opravný prostředek, zasedalo také šest členů senátu, který stěžovateli uložil disciplinární sankci. Stěžovatel navíc neměl k dispozici žádný jiný opravný prostředek proti tomuto konečnému rozhodnutí. Uvedené skutečnosti byly pro Soud dostatečné k tomu, aby uzavřel, že stěžovatel neměl k dispozici žádný opravný prostředek, který by splňoval minimální požadavky čl. 13 Úmluvy. Došlo tedy k porušení čl. 13 ve spojení s čl. 10 Úmluvy.

Ladislav Kováč

JUDIKATURA SOUDNÍHO DVORA EVROPSKÉ UNIE

Zdroj

Rozsudek Soudního dvora Evropské unie ze dne 24. 2. 2022, Airhelp Ltd proti Austrian Airlines AG, ve věci C-451/20

K použitelnosti nařízení č. 261/2004 v případě mezipřistání navazujících letů na území členského státu

Úplné znění rozsudku

Soudní dvůr Evropské unie ve svém rozsudku ze dne 24. 2. 2022 ve věci C-451/20, Airhelp Ltd proti Austrian Airlines AG, dovořil, že nařízení č. 261/2004 [1] není ve smyslu svého čl. 3 odst. 1 aplikovatelné v případě přímo navazujícího letu, který byl předmětem jediné rezervace a skládá se ze dvou úseků, pokud se letiště odletu prvního úseku letu i letiště příletu druhého úseku letu nacházejí ve třetím státě, přičemž na území členského státu se nachází pouze letiště, kde se uskutečňuje mezipřistání.

Soudní dvůr v této věci posuzoval primárně otázku aplikovatelnosti nařízení č. 261/2004, která vyvstala v řízení před rakouským zemským soudem v Korneuburgu (dále „odvolací soud“). Ten posuzoval odvolání společnosti Austrian Airlines jakožto leteckého dopravce, který měl provozovat dva lety tvořící přímo navazující let z Kišiněva do Bangkoku s mezipřistáním ve Vídni, který si v rámci jediné rezervace objednal N. T. Let z Kišiněva do Vídně byl ovšem necelých sedm dní před plánovaným odletem zrušen, následkem čehož byl N. T. dopravcem Austrian Airlines přesměrován na jiný let (z Istanbulu) do Bangkoku, jehož plánovaný přílet byl oproti původnímu letu o 40 minut opožděn. Vzhledem ke zpoždění skutečného příletu v délce 1 hodinu a 47 minut však N. T. dosáhl cílové destinace se zpožděním 2 hodiny a 27 minut oproti původně plánovanému času příletu zrušeného letu z Vídně.

Žalobkyni v původním řízení, společnosti Airhelp, bylo ze strany N. T. postoupeno jeho právo na náhradu škody plynoucí z čl. 7 nařízení č. 261/2004 a prvostupňovým soudem bylo toto právo přiznáno. Odvolací soud se však kromě otázky, zda se čas příletu uvedený v čl. 5 odst. 1 písm. c) bodě iii) nařízení č. 261/2004, který upravuje jeden z předpokladů práva na náhradu škody ve smyslu čl. 7 tohoto nařízení, vztahuje k původně plánovanému času příletu přesměrovaného letu nebo ke skutečnému času příletu tohoto letu, musel vypořádat s otázkou, zda je nařízení č. 261/2004 v původním řízení za daných okolností vůbec aplikovatelné. V tomto směru přitom vyjádřil pochybnosti s ohledem na judikaturu Soudního dvora, na

druhé straně však připomněl cíl nařízení č. 261/2004, kterým je zajistit vysokou úroveň ochrany cestujících, a poukázal na fakt, že pokud by oba úseky letu nebyly předmětem jediné rezervace, každý z nich by nepochybně spadl do působnosti tohoto nařízení ve smyslu jeho čl. 3 odst. 1.

Odvolací soud se proto na Soudní dvůr obrátil mimo jiné s otázkou výkladu čl. 3 odst. 1 nařízení č. 261/2004, a since zda toto ustanovení má být vykládáno jako zakládající působnost nařízení i v případech leteckého spojení, které bylo předmětem jedné rezervace a sestává ze dvou úseků, jež mají být provozovány tímtež leteckým dopravcem Společenství, je-li jak místo odletu prvního úseku letu, tak i místo příletu druhého úseku letu umístěno ve třetím státě, ale mezipřistání proběhne na území členského státu.

Soudní dvůr úvodem připomněl výkladový princip unijního práva, podle něhož je třeba vzít v úvahu nejen znění vykládaného ustanovení, ale i kontext a cíle sledované právní úpravou, jejíž je součástí. Pokud se nejprve týče znění čl. 3 odst. 1 nařízení č. 261/2004, toto operuje s podmínkami vztahujícími se k cestujícím, nikoli k letům, takže pro účely použití tohoto článku nelze místo mezipřistání považovat za místo letiště odletu nebo příletu dotčeného cestujícího.

Čl. 3 odst. 1 nařízení č. 261/2004 je zadruhé nutno vykládat v kontextu pojmu *cílového místa určení* ve smyslu čl. 2 písm. h) tohoto nařízení, který je definován jako místo určení na letence předložené na přepážce pro registraci k přepravě nebo místo určení posledního letu v případě přímo navazujících letů. Jak přitom již Soudní dvůr v minulosti judikoval, význam výrazu „poslední let“ indikuje, že termín „přímo navazující lety“ označuje dva nebo více letů, které představují jeden celek pro účely nároku cestujících na náhradu škody podle nařízení č. 261/2004 [2]. O takový přímo navazující let se přitom jedná i tehdy, kdy dva nebo více navazujících letů byly předmětem jediné rezervace, tudíž použitelnost nařízení č. 261/2004 musí být v takovém případě posuzována s ohledem na původní místo odletu a cílové místo určení tohoto letu [3]. Již zmí-

něné pojetí navazujících letů jako letu jednotného pro účely náhrady škody ve smyslu čl. 7 nařízení č. 261/2004 rovněž podporuje totéž pojetí navazujících letů z hlediska použitelnosti nařízení [4].

Za třetí závěru o neaplikovatelnosti nařízení č. 261/2004 v případě přímo navazujících letů, kde na území Unie se uskutečňuje pouze mezipřistání, nebrání cíl nařízení. Ten sice spočívá v zajištění vysoké úrovně ochrany cestujících v letecké dopravě, avšak nemůže vést k nepřiměřenému rozšíření působnosti uvedeného nařízení na situace, které nespádají do rozsahu jeho působnosti.

Nad rámec uvedených důvodů by podle Soudního dvora výklad dovozující za daných okolností aplikovatelnost nařízení č. 261/2004 odporoval jak čl. 3 odst. 1 písm. b) tohoto nařízení, tak unijnímu právu vlastní zásadě právní jistoty.

Neslučitelnost takového výkladu s čl. 3 odst. 1 písm. b) nařízení Soudní dvůr spatřoval ve dvou ohledech. Zaprvé by docházelo k rozlišování cestujících z hlediska podmínek použitelnosti nařízení neodpovídajícímu čl. 3 odst. 1. Na cestující s pouhým mezipřistáním v Unii by se totiž vztahoval vždy přinejmenším čl. 3 odst. 1 písm. a), neboť odlétají z letiště umístěného na území členského státu, cestující odlétající z letiště umístěného na území třetího státu na letiště v členském státě by se ovšem mohli dovolávat nařízení pouze při splnění podmínek v čl. 3 odst. 1 písm. b), které písm. a) téhož ustanovení nestanovuje. Za druhé by podle Soudního dvora došlo ke zbavení smyslu čl. 3 odst. 1 písm. b), neboť na cestující s místem mezipři-

stání v členském státě Unie by byl použitelný jak čl. 3 odst. 1 písm. a), tak 3 odst. 1 písm. b).

Konečně by výklad dovozující použitelnost nařízení č. 61/2004 z pouhého místa mezipřistání na území členského státu vedl k nejednotnosti interpretace termínu „přímo navazující lety“, který by v jednom případě byl interpretován jako označující celý let sestávající ze dvou dílčích navazujících letů (viz výše), jindy jako označující každý z takových dílčích letů. Tato nejednotnost by přitom odporovala zásadě právní jistoty, která podle ustálené judikatury Soudního dvora vyžaduje, aby unijní právní předpisy byly určité a předvídatelné pro jejich adresáty.

Na základě uvedených důvodů proto Soudní dvůr dovodil, že nařízení č. 261/2004 za okolností obdobných těm ve sporu v původním řízení není použitelné.

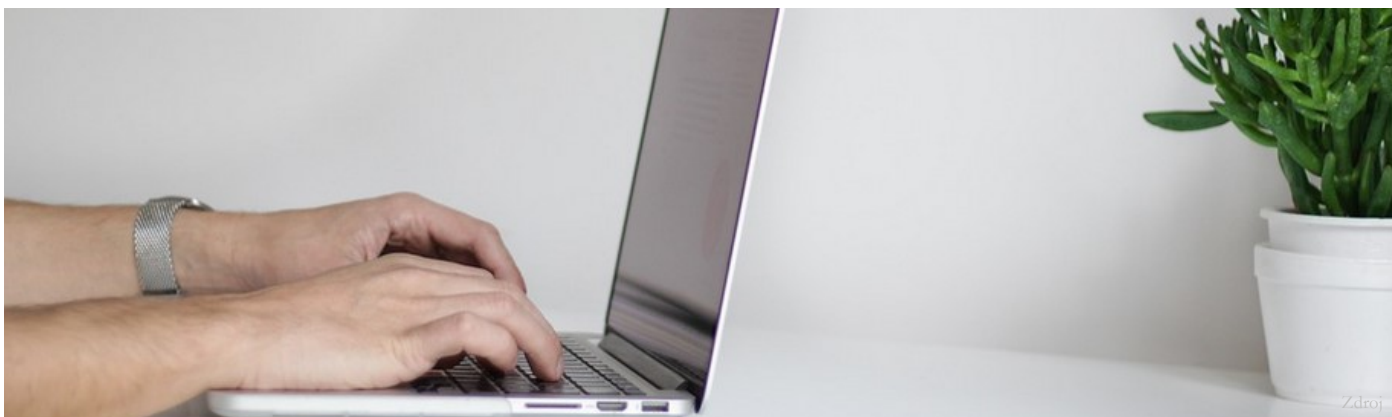
Jan Strya

[1] Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 261/2004 ze dne 11. 2. 2004, kterým se stanoví společná pravidla náhrad a pomoci cestujícím v letecké dopravě v případě odepření nástupu na palubu, zrušení nebo významného zpoždění letů a kterým se zrušuje nařízení (EHS) č. 295/91.

[2] Srov. rozsudek ze dne 31. 5. 2018 ve věci C-537/17, *Wegener*, bod 18 a tam citovanou judikaturu.

[3] Srov. rozsudek ze dne 11. 7. 2019 ve věci C-502/18, *České aerolinie*, bod 16 a tam citovanou judikaturu.

[4] Srov. zejména rozsudek ze dne 26. 2. 2013 ve věci C-11/11, *Folkerts*.

Rozsudek Soudního dvora ze dne 21. 12. 2021, Gtflix Tv, ve věci C-251/20

Příslušnost soudů při rozhodování žádostí o náhradu újmy vzniklé v souvislosti s uveřejněním hanlivých komentářů na internetu

Úplné znění rozsudku

Tisková zpráva

Velký senát Soudního dvora Evropské unie dospěl k závěru, že čl. 7 odst. 2 nařízení Brusel I bis [1] musí být vykládán tak, že k rozhodování o náhradě újmy vzniklé v souvislosti s uveřejněním hanlivých komentářů na internetu jsou příslušné soudy každého členského státu, na jehož území jsou nebo byly tyto poškozující komentáře přístupné, a to i v případě, kdy tyto soudy nejsou příslušné k rozhodnutí o žádosti na sjednání nápravy (opravy uveřejněných údajů) a odstranění zveřejněných komentářů.

Francouzský Kasační soud se obrátil na Soudní dvůr s žádostí o posouzení předběžné otázky týkající se určení soudní příslušnosti v souvislosti se sporem mezi společností Gtflix Tv (dále jako „Gtflix“) sídlící v České republice a společností DR (dále jako „DR“) sídlící v Maďarsku. Gtflix a DR jsou konkurenční společnosti zaměřující se na tvorbu a distribuci audiovizuálního obsahu pro dospělou. Gtflix podala na DR žalobu k prvostupňovému soudu v Lyonu z důvodu, že o ní DR na řadě webových stránek a fór zveřejnila údajně hanlivé komentáře. U soudu se Gtflix domáhala nejen odstranění předmětných komentářů

řů a sjednání nápravy (opravy uveřejněných údajů), ale i náhrady majetkové a nemajetkové újmy. DR však argumentovala nedostatkem příslušnosti francouzských soudů k projednání věci, přičemž prvostupňový soud se s tímto názorem ve svém rozsudku ztotožnil. Jelikož Gtflix neuspěla ani u odvolacího soudu, obrátila se následně na Kasační soud. Namítala, že rozhodnutím o vyloučení pravomoci francouzských soudů došlo k porušení jejích práv dle čl. 7 odst. 2 nařízení Brusel I bis.

Kasační Soud neměl pochyby o tom, že francouzské soudy nejsou příslušné k projednání návrhu na odstranění údajně hanlivých komentářů a sjednání nápravy s odůvodněním, že centrum zájmů Gtflix se nachází v České republice a DR má sídlo v Maďarsku. Rozhodl se však obrátit na Soudní dvůr s otázkou, zda je nutno čl. 7 odst. 2 nařízení Brusel I bis vykládat tak, že osoba, která se domnívá, že její práva byla porušena šířením hanlivých komentářů na internetu, přičemž žádá nejen sjednání nápravy a odstranění obsahu zveřejněného na internetu, ale také náhradu majetkové a nemajetkové újmy způsobené tímto zveřejněním, se může u soudů každého členského státu, na jehož území jsou nebo byly tyto komentáře přístupné, domáhat náhrady újmy utrpěné v členském státě soudu, jemuž byla věc předložena, i když tyto soudy nejsou příslušné k rozhodnutí o návrhu na nápravu a odstranění.

Soudní dvůr na úvod konstatoval, že pravidlo zvláštní příslušnosti ve věcech týkajících se deliktů nebo kvazideliktů odpovědnosti, zakotvené v čl. 7 odst. 2 nařízení Brusel I bis, je nutno vykládat nezávisle s ohledem na systematiku a účel nařízení, jehož je součástí. Pravidlo zvláštní příslušnosti je založeno na existenci úzké spojitosti mezi sporem a soudy místa, kde došlo nebo může dojít ke škodné události, která odůvodňuje určení příslušnosti těchto soudů z důvodů řádného výkonu spravedlnosti a účinného vedení řízení. Požadavek takové spojitosti by měl zaručit právní jistotu a zabránit, aby byl subjekt žalován u soudu členského státu, jehož příslušnost nemohl rozumně předvídat. Ve věcech týkajících se deliktů nebo kvazideliktů odpovědnosti jsou obvykle nejvhodnější pro rozhodování v dané věci soudy v místě, kde došlo nebo může dojít ke škodné události, a to zejména z důvodu blízkosti a snadného provádění důkazů.

Soudní dvůr dále připomněl, že podle jeho ustálené judikatury „místo, kde došlo nebo může dojít ke škodné události“ zahrnuje jak místo, kde došlo ke škodě, tak i místo kde došlo k události, která škodu zapříčinila. Odkázal také na své dřívější rozhodnutí, ve kterém v souvislosti s obviněním z porušení osobnostních práv prostřednictvím obsahu umístěného online na internetu dovodil, že osoba, která se domnívá, že byla porušena její práva, má možnost podat žalobu na náhradu veškeré způsobené újmy buď u soudu členského státu, v němž je usazen ten, kdo obsah zveřejnil, nebo u soudu členského státu, v němž se nachází centrum jeho zájmů. Namísto žaloby na náhradu veškeré újmy je možno taktéž požadovat náhradu újmy u soudů každého členského státu, v němž je nebo byl obsah umístěn online přístupný. Tyto soudy jsou ovšem příslušné rozhodnout pouze ve vztahu k újmě způsobené v člen-

ském státě soudu, jemuž byla věc předložena [2]. Tuto možnost mají rovněž právnické osoby vykonávající hospodářskou činnost a požadující náhradu újmy vyplývající z poškození jejich obchodní pověsti. Soudní dvůr taktéž upozornil, že již dříve upřesnil, že žádost o sjednání nápravy a odstranění uveřejněného obsahu je žádostí jedinou a nedělitelnou, tudíž jí lze podat pouze u soudu příslušného k rozhodnutí o celé žádosti o náhradu újmy [3].

V rámci žádosti o náhradu újmy však lze požadovat, na rozdíl od žádosti o nápravu a odstranění, náhradu jak úplnou, tak i jen částečnou. Zatímco skutečnost, že žádost o sjednání nápravy a odstranění nelze podat k jinému soudu než k soudu příslušnému k rozhodnutí o celé žádosti o náhradu újmy, je opodstatněná tím, že se jedná o jedinou a nedělitelnou žádost, pro vyloučení možnosti domáhat se částečné náhrady újmy u jakéhokoli jiného soudu, v jehož obvodu se osoba domnívá, že jí byla způsobena, neexistuje žádný důvod. Dle názoru Soudního dvora je soud příslušný k rozhodování o újmě ve svém členském státě zcela způsobilý posoudit v rámci řízení vedeného v tomto členském státě a na základě důkazů tam shromážděných existenci a rozsah tvrzené újmy. Možnost domáhat se náhrady újmy u soudů každého členského státu příslušných k rozhodování o újmě způsobené v jejich členském státě taktéž přispívá k řádnému výkonu spravedlnosti v případech, kdy nelze určit centrum zájmů osoby, která se náhrady újmy domáhá.

Přiznání příslušnosti soudům k rozhodování výhradně o újmě způsobené v jejich členském státě podléhá jediné podmínce, a to že škodlivý obsah musí být nebo byl přístupný v tomto členském státě. Článek 7 odst. 2 nařízení Brusel I bis nestanovuje žádné další podmínky. Doplněním dodatečných podmínek by mohlo v některých případech dojít k faktickému vyloučení možnosti obrátit se s žádostí o náhradu újmy na soud místa, kde k újmě došlo.

Na základě výše uvedeného tak Soudní dvůr dospěl k závěru, že osoba, která se domnívá, že její práva byla porušena šířením hanlivých komentářů na internetu, a požaduje nejen sjednání nápravy (opravy uveřejněných údajů) a odstranění obsahu, který byl o ní umístěn na internetu, ale také náhradu újmy, která jí tím vznikla, se může domáhat u soudů každého členského státu, na jehož území jsou nebo byly tyto komentáře přístupné, náhrady újmy utrpěné v členském státě soudu, jemuž byla věc předložena, i když tyto soudy nejsou příslušné k rozhodnutí o žádosti na sjednání nápravy a odstranění.

Anna Skrášková

[1] Nařízení Evropského parlamentu a Rady 1215/2012 ze dne 12. 12. 2012 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech (v textu uváděno jako „nařízení Brusel I bis“).

[2] Viz rozsudek Soudního dvora Evropské unie ze dne 25. 10. 2011, eDate Advertising a další, C- 509/09, bod 52.

[3] Viz rozsudek Soudního dvora Evropské unie ze dne 17. 10. 2017, Bolagsupplysningen a Ilsjan, C-194/16, bod 44.

Rozsudek Soudního dvora Evropské unie ze dne 22. 2. 2022, R. S., ve věci C-430/21 K pravomoci obecných soudů posuzovat soulad vnitrostátních pravidel s právem EU navzdory závaznému rozhodnutí ústavního soudu

Úplné znění rozsudku
Tisková zpráva

Soudní dvůr Evropské unie ve svém rozsudku ze dne 22. 2. 2022 ve věci C-430/21, R. S., konstatoval, že požadavkům zajištění nezávislosti soudců ve smyslu čl. 2 a čl. 19 odst. 1 Smlouvy o EU a zajištění plné účinnosti unijního práva a jeho jednotného uplatňování ve všech členských státech odporuje taková vnitrostátní právní úprava a praxe, která vnitrostátní soudy zbavuje pravomoci posuzovat soulad vnitrostátního ustanovení s unijním právem, pokud již bylo národním ústavním soudem rozhodnuto, že dotčené vnitrostátní ustanovení je ústavně konformní, speciálně že je v souladu s ústavními pravidly, která stanoví přednost unijního práva. Obdobný závěr Soudní dvůr dovedl i ve vztahu k vnitrostátní úpravě a praxi, která zakládá kárnou odpovědnost soudců za jejich nerespektování rozhodnutí ústavního soudu, jímž byl konstatován soulad vnitrostátních pravidel s právem EU.

Kontext

V Rumunsku se v letech 2017–2019 uskutečnila rozsáhlá reforma právní úpravy týkající se soudnictví a boje proti korupci, což jsou oblasti od roku 2007 sledované na úrovni EU v rámci mechanismu spolupráce a ověřování zřízeného rozhodnutím 2006/928 [1] při příležitosti přistoupení Rumunska k Evropské unii. Některé z uvedených legislativních změn, například vytvoření zvláštního útvaru pro vyšetřování trestných činů spáchaných v rámci soudního systému („SIIJ“), se staly předmětem přezkumu Soudního dvora v rámci řízení o předběžné otázce ve spojených věcech C-83/19, C-127/19, C-195/19, C-291/19, C-355/19 a C-397/19, *Asociația „Forumul Judecătorilor Din România“ a další*, a to z pohledu jejich slučitelnosti s unijním právem.

Soudní dvůr v rozsudku ze dne 18. 5. 2021 v uvedených věcech v první řadě rozhodl, že rozhodnutí 2006/928 je pro Rumunsko závazné v celém rozsahu od jeho přistoupení k Evropské unii a ukládá mu povinnost splnit kritéria závazně stanovená v příloze tohoto rozhodnutí, a rovněž že se při plnění těchto kritérií Rumunsko musí řídit doporučeními formulovanými v rámci zpráv Komise vyhotovených na základě rozhodnutí 2006/928.

Konkrétně k otázce zřízení SIIJ poté Soudní dvůr konstatoval, že čl. 2 a čl. 19 odst. 1 *alinea* druhá Smlouvy o Evropské unii (dále „SEU“) brání vnitrostátní právní úpravě, která stanoví vytvoření specializovaného útvaru státního zastupitelství s výlučnou pravomocí k vyšetřování trestných činů spáchaných soudci a státními zástupci, aniž je zřízení takového útvaru odůvodněno objektivními a ověřitelnými požadavky vycházejícími z řádného výkonu spravedlnosti a doprovázeno zvláštními zárukami. Tyto záruky musí jednak vyloučit jakékoli riziko, že tento útvar bude používán jako nástroj politické kontroly činnosti soudců a státních zástupců, jednak zajistit, aby při výkonu pravomoci tohoto útvaru vůči soudcům a státním zástupcům mohly být plně dodrženy požadavky vyplývající z čl. 47 a 48 Listiny základních práv EU (dále jen „Listina“).

V otázce kolize vnitrostátních pravidel s požadavky plynoucími z rozhodnutí 2006/928 pak Soudní dvůr dovedl, že zásada přednosti práva EU brání vnitrostátní ústavní úpravě, která zbavuje nižší soudy pravomoci neaplikovat z úřední povinnosti vnitrostátní ustanovení v případě jeho rozporu s rozhodnutím 2006/928 nebo s čl. 19 odst. 1 *alinea* druhá SEU.

Spor v původním řízení a předběžné otázky

Spor v původním řízení v anotované věci C-430/21 se týkal trestního řízení iniciovaného manželkou R. S. a vedeného proti dvěma soudcům a státnímu zástupci v Rumunsku pro podezření ze spáchaní trestných činů nespravedlivého stíhání a zneužití funkce. Těch se uvedení soudci a státní zástupce měli dopustit v souvislosti s trestním řízením vedeným proti R. S., v němž byl R. S. následně odsouzen. R. S. v rámci trestního řízení vedeného proti uvedeným soudcům a státnímu zástupci podal stížnost, v níž napadal nepřiměřenou délku trestního stíhání a navrhoval, aby soud určil lhůtu k rozhodnutí státnímu zástupci, jež dané trestní řízení dozoruje v rámci útvaru pro vyšetřování trestných činů spáchaných v rámci soudního systému (SIIJ).

Předkládající rumunský soud měl ovšem pochybnosti o souladu vnitrostátních předpisů, jimiž byl SIIJ zřízen,

s unijním právem, a to s ohledem na výše uváděný rozsudek Soudního dvora ve věci *Asociația „Forumul Judecătorilor Din România“ a další*. Zároveň odkázal na závěr dovozený Soudním dvorem v tomto rozsudku (bod 7 výroku), a sice že zásada přednosti unijního práva brání ústavněprávní úpravě členského státu, podle níž soud nižšího stupně není oprávněn nepoužít z vlastní pravomoci vnitrostátní ustanovení spadající do působnosti rozhodnutí 2006/928, přestože má s ohledem na rozsudek Soudního dvora za to, že takové vnitrostátní ustanovení je v rozporu s tímto rozhodnutím nebo s čl. 19 odst. 1 druhým pododstavcem SEU.

V souvislosti s posledně uvedeným pak předkládající soud poukázal na nedávný rozsudek rumunského Ústavního soudu (Curtea Constituțională) ze dne 8. 6. 2021, č. 390/2021, podle něhož vnitrostátní soudy nejsou oprávněny posuzovat, zda je s unijním právem v souladu vnitrostátní ustanovení, o kterém již Ústavní soud rozhodl, že je v souladu s čl. 148 rumunské Ústavy zakotvujícím zásadu přednosti unijního práva. Výše citovaný závěr Soudního dvora v bodě 7 výroku rozsudku ve věci *Asociația „Forumul Judecătorilor Din România“ a další* pak podle Ústavního soudu odporuje rumunské Ústavě a Soudní dvůr při jeho formulaci jednal *ultra vires*.

Ve světle výše uvedeného se proto předkládající rumunský soud rozhodl obrátit na Soudní dvůr s následujícími okruhy otázek: i.) zda zásada nezávislosti soudců plynoucí z čl. 19 odst. 1 *alinea* druhá SEU ve spojení s čl. 2 SEU a čl. 47 Listiny brání vnitrostátní úpravě či praxi, která vnitrostátním soudům zakazuje přezkoumávat soulad vnitrostátního ustanovení s unijním právem, pokud již Ústavním soudem bylo rozhodnuto, že takové vnitrostátní ustanovení je v souladu s Ústavou; ii.) zda ta samá zásada brání kárnému postihování soudců za přednostní použití unijního práva a judikatury Soudního dvora před vnitrostátní právní úpravou a rozhodnutími rumunského Ústavního soudu.

Právní posouzení Soudního dvora

K prvnímu (i.) z uvedených okruhů otázek Soudní dvůr nejprve konstatoval, že referenční rámec přezkumu v dané věci nemůže tvořit čl. 47 Listiny, neboť zde není dotčeno právo na účinnou právní ochranu jednotlivce (R. S.) dovolávajícího se práv nebo svobod plynoucích z unijního práva [2]. Referenční rámec takto tvoří čl. 19 odst. 1 *alinea* druhá SEU, při jehož interpretaci ovšem hraje čl. 47 Listiny roli. Článek 19 SEU pak vyjadřuje hodnotu právního státu zakotvenou v čl. 2 SEU a vnitrostátním soudům ukládá povinnost zaručit plně uplatňování unijního práva ve všech členských státech spolu se zajištěním soudní ochrany práv, která pro jednotlivce z unijního práva vyplývají. Za tím účelem proto „soudy“ ve smyslu unijního práva musí splňovat požadavky na účinnou právní ochranu, zejména pak požadavek nezávislosti. Ten má přitom dva aspekty: vnější v podobě samostatnosti a absence vázanosti nebo podřízenosti vůči jiným orgánům při výkonu funkce, vnitřní v podobě nestrannosti rozhodování a rovnosti zacházení se stranami sporu [3].

Soudní dvůr zároveň připomněl, že v souladu s čl. 4 odst. 2 SEU ctí Unie národní identitu členských států, která spočívá v jejich základních politických a ústavních systémech. Článek 2 a čl. 19 odst. 1 *alinea* druhá SEU tudíž nepřikazují členským státům konkrétní ústavní model upravující vztahy a vzájemné vazby mezi jednotlivými složkami státní moci. Při nastavení ústavních modelů jsou ovšem členské státy povinny respektovat mimo jiné uvedený požadavek nezávislosti soudců [4]. V souladu s tím proto čl. 2 a čl. 19 odst. 1 *alinea* druhá SEU, a v poměrech posuzované věci ani rozhodnutí 2006/928, nebrání vnitrostátní právní úpravě nebo praxi, podle které jsou rozhodnutí ústavního soudu závazná pro obecné soudy, za podmínky, že vnitrostátní právo zaručuje nezávislost ústavního soudu zejména na zákonodárné a výkonné moci.

Uvedený závěr se ovšem podle Soudního dvora neuplatní v otázce vnitrostátní právní úpravy či praxe vylučující pravomoc obecných soudů posuzovat slučitelnost vnitrostátní právní úpravy s unijním právem v návaznosti na prohlášení takové vnitrostátní úpravy za ústavně konformní ústavním soudem. Soudní dvůr připomněl specifickou povahu unijního práva jakožto právního řádu *sui generis*, který není právním řádem mezinárodního práva a který je součástí právních systémů členských států, v jehož prospěch členské státy v některých oblastech omezily svá svrchovaná práva, přičemž je nadán vlastními orgány a jeho subjekty jsou kromě členských států i jejich státní příslušníci [5]. Především v rozsudku ve věci *Costa v. ENEL* dovedl Soudní dvůr zásadu přednosti unijního práva, která byla následně potvrzena prohlášením č. 17 o přednosti práva EU připojeném k závěrečnému aktu mezivládní konference, která přijala Lisabonskou smlouvu.

Jak poté Soudní dvůr ve své judikatuře opakovaně rozvedl, zásada přednosti unijního práva ukládá povinnost zajišťovat plný účinek jednotlivých unijních norem všem orgánům členských států, včetně ústavních soudů. Členské státy se tak nemohou dovolávat vnitrostátních pravidel odporujících unijním normám ani tehdy, jsou-li tato vnitrostátní pravidla ústavní povahy [6]. Soudnímu dvoru přitom náleží výlučná pravomoc interpretovat unijní právo, a tudíž je jako jediný oprávněn ke konečnému výkladu dosahu zásady přednosti ve vztahu k relevantním ustanovením unijního práva.

V tomto ohledu pak Soudní dvůr připomněl, že zásada přednosti ukládá vnitrostátnímu soudu, aby v případě nemožnosti vyložit vnitrostátní předpisy eurokonformním způsobem zajistil plný účinek unijního práva tím, že na základě vlastní pravomoci podle potřeby upustí od použití jakékoli vnitrostátní právní úpravy nebo praxe, která je v rozporu s ustanovením unijního práva majícím přímý účinek, aniž by nejprve musel žádat o její předchozí odstranění legislativní cestou nebo jakýmkoliv jiným ústavním postupem [7]. Tato povinnost je dále výrazem rovnosti členských států před zakládajícími Smlouvami, jakož i zásady loajální spolupráce zakotvené v čl. 4 odst. 3 SEU.

K poměrům posuzované věci Soudní dvůr nejprve zopakoval závěr dovozený ve výše citovaných věcech *Asociația*

„*Forumul Judecatorilor Din România*“ a další, a sice že posuzovaná vnitrostátní úprava zavádějící SIIJ spadá do působnosti rozhodnutí 2006/928, a musí tudíž splňovat požadavky vyplývající z čl. 2 a čl. 19 odst. 1 SEU. Článek 19 odst. 1 SEU spolu s referenčními cíli formulovanými v rozhodnutí 2006/928 poté podle Soudního dvora mají přímý účinek, neboť jsou formulovány dostatečně jasné a přesně, jakož i bezpodmínečně, a vyznačují se tudíž zásadou přednosti vůči vnitrostátním pravidlům, v důsledku čehož nelze-li vnitrostátní předpisy vyložit v souladu s čl. 19 odst. 1 SEU nebo s uvedenými cíli, nemohou být aplikovány.

V posuzované věci byly rumunské soudy zbaveny pravomoci posuzovat soulad ustanovení vnitrostátních předpisů s unijním právem v případě, že tamní Ústavní soud rozhodl o souladu dotčených vnitrostátních ustanovení s rumunskou Ústavou. Podle Soudního dvora je ovšem pravomoc učinit při uplatňování unijního práva veškeré kroky nezbytné pro nepoužití vnitrostátní právní úpravy nebo praxe, která představuje překážku plné účinnosti norem unijního práva majících přímý účinek, jednak nedílnou součástí úlohy vnitrostátních soudů jakožto soudů unijních, jednak jde o záruku vlastní nezávislosti soudů vyplývající z čl. 19 odst. 1 *alinea* druhá SEU. Vyloučení takové pravomoci vnitrostátního soudu je tedy v rozporu s požadavky vlastními samotné povaze unijního práva, zejména v rozporu s požadavkem zajistit plnou účinnost norem unijního práva.

Kromě toho je třeba zajistit unijnímu právu ve všech členských státech stejný účinek, k čemuž slouží mimo jiné mechanismus předkládání předběžných otázek upravený čl. 267 Smlouvy o fungování EU (dále „SFEU“). Účinnost spolupráce mezi Soudním dvorem a vnitrostátními soudy realizované tímto mechanismem, a tím samým i účinnost unijního práva, by tudíž byly ohroženy, pokud by na základě rozhodnutí ústavního soudu členského státu byl vnitrostátní soud odrazován od využití možnosti (v některých případech dokonce od splnění povinnosti) předložit Soudnímu dvoru otázky týkající se výkladu nebo platnosti unijního práva. Vyše uvedená rumunská úprava zbavující obecné soudy pravomoci posuzovat eurokonformitu vnitrostátního práva v důsledku závazného rozhodnutí Ústavního soudu by proto rovněž ohrozila účinnost spolupráce mezi Soudním dvorem a vnitrostátními soudy v rámci mechanismu řízení o předběžné otázce.

Soudní dvůr se následně vyjádřil k nerespektování svého rozsudku ze strany rumunského Ústavního soudu na základě argumentů zachování ústavní identity a překročení pravomoci Soudním dvorem. Připomněl, že ve smyslu čl. 4 odst. 2 společně s čl. 267 SFEU přísluší výhradně Soudnímu dvoru ověřit, zda povinnost vyplývající z unijního práva neporušuje národní identitu členského státu [8]. Měli proto ústavní soud členského státu za to, že určité ustanovení sekundárního unijního práva porušuje národní identitu jeho státu, musí předložit Soudnímu dvoru předběžnou otázku na základě čl. 267 SFEU týkající se posouzení platnosti dotčeného ustanovení sekundárního práva ve světle čl. 4 odst. 2 SEU. Pokud se pak týče argumentu

překročení pravomocí Soudního dvora, pouze Soudní dvůr má výlučnou pravomoc k interpretaci unijního práva, tudíž ústavní soud členského státu nemůže na základě vlastního výkladu unijního práva platně rozhodnout, že Soudní dvůr vydal v rámci řízení o předběžné otázce rozsudek překračující sféru jeho pravomoci. Rozsudky Soudního dvora v rámci řízení o předběžné otázce jsou naopak pro vnitrostátní soudy, včetně soudu ústavního, závazné.

Vnitrostátní soud, který v rámci jím posuzovaného sporu využil možnosti plynoucí z čl. 267 *alinea* druhá SFEU, tedy případně musí odmítnout právní názor soudu vyššího stupně, pokud má s ohledem na výklad podaný Soudním dvorem za to, že tento právní názor není v souladu s unijním právem. Takový závěr se přitom uplatní i v případě, kdy je obecný soud na základě vnitrostátní procesní normy vázán rozhodnutím vnitrostátního ústavního soudu – v takovém případě musí upustit od použití vnitrostátního pravidla, které mu ukládá povinnost řídit se jeho rozhodnutími. Tím samým proto vnitrostátní soud nemůže aplikovat právní názor ústavního soudu, který nerespektuje rozhodnutí Soudního dvora o předběžné otázce, i když tato otázka nevyvstala v řízení aktuálně vedeném uvedeným vnitrostátním obecným soudem. Soudní dvůr proto konstatoval rozpor dotčené vnitrostátní úpravy a praxe s unijním právem.

Ve vztahu k druhému (ii.) okruhu předběžných otázek Soudní dvůr nejprve uvedl, že požadavky nezávislosti a nestrannosti plynoucí z čl. 19 odst. 1 SEU předpokládají existenci pravidel zabraňujících pochybnostem o neovlivnitelnosti dotčených orgánů a jejich neutralitě ve vztahu ke konkurenčním zájmům. Ačkoli pak zajištění nezávislosti soudců nemůže mít za následek úplné vyloučení kárné odpovědnosti související s rozhodovací činností soudců, nezávislost soudnictví a požadavek zabránit zneužití kárné odpovědnosti jako nástroje politické kontroly brání tomu, aby pouhá existence skutkových vad a právních pochybení ohledně interpretace a aplikace vnitrostátních i unijních pravidel zakládala kárnou odpovědnost soudců. Kárná odpovědnost musí být vyhrazena závažným a neomluvitelným jednáním v podobě úmyslného či hrubě nedbalého porušení pravidel, svévolného rozhodování, potažmo odepření spravedlnosti, a základ takové odpovědnosti musí být vymezen mimo jiné objektivními a ověřitelnými kritérii vycházejícími z požadavků na řádný výkon spravedlnosti [9].

Absence hrozby kárného postihu za předložení předběžné otázky Soudnímu dvoru je dále zárukou vlastní nezávislosti vnitrostátních soudů. [10] Stanovení kárné odpovědnosti za nerespektování rozhodnutí vnitrostátního ústavního soudu, včetně rozhodnutí o eurokonformitě určitého vnitrostátního ustanovení, dále odporuje zásadě rovnosti mezi členskými státy a zásadě loajální spolupráce mezi Uníí a členskými státy stanovenými čl. 4 odst. 2 a 3 SEU ve spojení s článkem 267 SFEU. Je rovněž v rozporu se zásadou přednosti unijního práva, pokud se kárná odpovědnost vnitrostátního soudce zakládá na jeho nerespektování rozhodnutí ústavního soudu, kterým nebylo vyhověno rozsudku Soudního dvora v řízení o předběžné otázce. Je

přítom lhotejně, že dotčená vnitrostátní úprava kárné odpovědnosti v praxi ještě nebyla použita, neboť již samotná možnost zahájení kárného řízení je jako taková s to vyvíjet nátlak na ty, kteří mají rozhodovat. Soudní dvůr proto v tomto ohledu rovněž konstatoval rozpor s unijním právem.

Jan Strya

[1] Rozhodnutí Komise ze dne 13. 12. 2006, kterým se zřizuje mechanismus pro spolupráci a ověřování pokroku Rumunska při dosahování specifických referenčních cílů v oblasti reformy soudnictví a boje proti korupci (oznámeno pod číslem K (2006) 6569).

[2] Srov. např. rozsudek ze dne 6. 10. 2020 ve věcech C-245/19 a C-246/19, *État luxembourgeois*.

[3] Srov. rozsudek ze dne 24. 6. 2019 ve věci C-619/18, *Komise v. Polsko (Nezávislost Nejvyššího soudu)*, a rozsudek ze dne 21. 12. 2021 ve věcech C-357/19, C-379/19, C-547/19, C-811/19 a C-840/19, *Euro Box Promotion a další*.

[4] Srov. již citovaný rozsudek ve věcech *Euro Box Promotion a další*.

[5] Srov. rozsudek ze dne 5. 2. 1963 ve věci 26/62, *van Gend & Loos*, a rozsudek ze dne 15. 7. 1964 ve věci 6/64, *Costa v. ENEL a další*.

[6] Srov. rozsudek ze dne 17. 12. 1970 ve věci 11/70, *Internationale Handelsgesellschaft*, a ze dne 21. 12. 2021, a již citovaný rozsudek ve věcech *Euro Box Promotion a další*.

[7] Srov. rozsudek ze dne 9. 3. 1978 ve věci 106/77, *Simenthal*, ze dne 24. 6. 2019 ve věci C-573/17, *Popławnski*, a již citovaný rozsudek ve věcech *Euro Box Promotion a další*.

[8] Srov. rozsudky ze dne 17. 7. 2014 ve věcech C-58/13 a C-59/13, *Torresí*, a ze dne 5. 6. 2018 ve věci C-673/16, *Coman a další*.

[9] Srov. rozsudek ze dne 15. 7. 2021 ve věci C-791/19, *Komise v. Polsko (Kárný režim soudců)*, a již citovaný rozsudek ve věcech *Euro Box Promotion a další*.

[10] Srov. již citovaný rozsudek ve věcech *Euro Box Promotion a další*.

Zdroj

Rozsudek ze dne 25. 1. 2022, C-181/20, ve věci VYSOČINA WIND a.s.

Zákaz zpětné účinnosti unijních směrnic a význam politického konsensu o budoucím přijetí unijní úpravy na případnou odpovědnost členského státu za porušení práva EU

Úplné znění rozsudku
Tisková zpráva

Velký senát Soudního dvora z důvodu zájmu zpětné účinnosti právních aktů částečně zneplatnil směrnici 2012/19 o odpadních elektrických a elektronických zařízeních, a to v rozsahu, v jakém ukládá výrobcům fotovoltaických panelů povinnost financovat nakládání s odpadem z panelů uvedených na trh před okamžikem vstupu této směrnice v platnost (tj. před 13. 8. 2012). Skutečnost, že členský stát přijal právní předpisy, které jsou v rozporu s unijní směrnicí, před přijetím samotné směrnice, přitom nepředstavuje jako taková porušení unijního práva, protože dosažení výsledku stanoveného uvedenou směrnicí nelze považovat za vážně obrozené, dokud se tato směrnice nestane součástí unijního právního řádu.

Spornou otázkou bylo, zda mají náklady na recyklaci a likvidaci fotovoltaických panelů uvedených na trh mezi 13. 8. 2005 a 1. 1. 2013 hradit jejich výrobci, nebo uživatelé. Ustanovení § 37p zákona č. 185/2001 Sb., o odpadech (dále „zákon o odpadech“) totiž stanovuje tuto povinnost uživatelům, tedy provozovatelům solárních elektráren. Naopak podle čl. 13 Směrnice 2012/19 o odpadních elektrických a elektronických zařízeních (dále „Směrnice“)

mají náklady na recyklaci a likvidaci elektronických zařízení uvedených na trh po 13. 8. 2005 hradit výrobci.

Jádro problému spočívá v tom, že do věcné působnosti unijní úpravy odpadních elektrických a elektronických zařízení byly fotovoltaické panely zahrnuty až přijetím Směrnice, jež vstoupila v platnost dne 13. 8. 2012 a v členských státech měla být provedena do 14. 2. 2014. Nebylo přitom přijato žádné přechodné ustanovení, jež by se odpadu z fotovoltaických panelů týkalo. Rovněž ve vztahu k nim se tudíž uplatnila obecná hranice uvedení předmětného zařízení na trh, zakotvená již v přechozí směrnici 2002/96, a sice 13. 8. 2005. Zatímco pro zařízení uvedená na trh před tímto datem mohly členské státy zvolit, zda mají náklady na recyklaci a likvidaci hradit výrobci či uživatelé, v případě zařízení uvedených po tomto datu musela být povinnost uložena pouze výrobcům. Ještě před vstupem Směrnice v platnost (dne 30. 5. 2012) nicméně Česká republika novelizovala zákon o odpadech tak, že do něj nově vložila výše uvedený § 37p. S ohledem na konec implementační lhůty Směrnice připadající až na 14. 2. 2014 byla provozovatelům solárních elektráren uložena povinnost

financovat náklady na recyklaci a likvidaci všech fotovoltaických panelů uvedených na trh až do dne 1. 1. 2013.

VYSOČINA WIND je česká obchodní společnost, která provozuje solární elektrárnu vybavenou fotovoltaickými panely uvedenými na trh po 13. 8. 2005. V souladu s povinností stanovenou § 37 zákona o odpadech se tudíž podílela na financování nákladů na recyklaci a likvidaci odpadu z fotovoltaických panelů a z tohoto titulu uhradila v letech 2015 a 2016 příspěvky. VYSOČINA WIND měla ovšem za to, že tato povinnost je důsledkem nesprávného provedení Směrnice Českou republikou a uhrazení těchto příspěvků představuje škodu ve výši nákladů, které musela uhradit, ačkoli podle Směrnice tyto náklady měli nést výrobci. Podala proto proti České republice žalobu na náhradu škody způsobené porušením unijního práva (nesprávnou transpozicí Směrnice).

Česká republika se v řízení bránila tím, že by uložení povinnosti ve vztahu k fotovoltaickým panelům uvedeným na trh již po 13. 8. 2005 bylo retroaktivní, neboť Směrnice, která fotovoltaické panely nově zahrnuje do rozsahu unijní úpravy, byla vyhlášena až dne 24. 7. 2012. Z důvodu předejití možným retroaktivním účinkům tak Česká republika zákonem založila povinnost výrobců fotovoltaických panelů až s ohledem na panely uvedené na trh po 1. 1. 2013. Jinými slovy, Česká republika namítala, že unijní právo neporušila. Přijetí výkladu žalobce by totiž mělo za následek stanovení nepřipustně retroaktivní povinnosti výrobcům, kteří vznik těchto nákladů nemohli při uvedení panelů na trh předvídat a promítnout je do ceny.

Nižší soudy nejprve žalobě společnosti VYSOČINA WIND vyhověly a nárok na náhradu škody jí přiznaly. Nejvyšší soud, který rozhodoval o podaném dovolání, se nicméně vzhledem k přetrvávajícím pochybnostem o možné nepřipustné retroaktivitě čl. 13 Směrnice rozhodl přerušit řízení a podle čl. 267 Smlouvy o fungování EU předložit Soudnímu dvoru předběžnou otázku. Soudní dvůr, který rozhodoval jako velký senát, v předkládaném rozsudku nejprve rozhodl o výkladu a platnosti čl. 13 odst. 1 Směrnice a následně upřesnil podmínky vzniku odpovědnosti členského státu za porušení unijního práva při provádění unijních směrnic.

Velký senát Soudního dvora nejprve provedl doslovný výklad čl. 13 odst. 1 Směrnice. Na jeho základě konstatoval, že zákonodárce jednoznačně vyjádřil svůj záměr, aby fotovoltaické panely byly elektrickými a elektronickými zařízeními, jež spadají do oblasti působnosti Směrnice. V souladu s čl. 13 odst. 1 Směrnice proto musí být povinnost financovat náklady spojené s nakládáním s odpadem z těchto panelů uvedených na trh od 13. 8. 2005 uložena výrobcům uvedených panelů, a nikoli jejich uživatelům. S ohledem na uvedené Soudní dvůr uzavřel, že čl. 13 Směrnice podle svého doslovného výkladu brání takové právní úpravě, jako je úprava přijatá Českou republikou, jež předmětnou povinnost ve vztahu k odpadu z fotovoltaických panelů uvedených na trh po 13. 8. 2005 ukládá jejich uživatelům.

Následně Soudní dvůr přezkoumal platnost čl. 13 odst. 1 Směrnice v rozsahu, v němž se toto ustanovení použije na fotovoltaické panely uvedené na trh po 13. 8. 2005, tedy před datem vstupu Směrnice v platnost (k němuž došlo dne 13. 8. 2012). Pokud by totiž bylo toto ustanovení v rozporu s pravidlem vyšší právní síly (zákazem zpětné účinnosti právních aktů), nemohlo by vyvolat uvedené právní účinky plynoucí z jeho doslovného výkladu.

V tomto ohledu velký senát připomněl význam zásady právní jistoty, jež brání použití nového právního pravidla na situaci završenou před vstupem tohoto pravidla v platnost. Soudní dvůr tedy ověřoval, zda může být uplatněním čl. 13 odst. 1 Směrnice – podle kterého povinnost zajistit financování nákladů spojených s nakládáním s odpadem z fotovoltaických panelů uvedených na trh po 13. 8. 2005, pokud se tyto panely staly nebo se stanou odpadem v době od data vstupu Směrnice v platnost, mají výrobci, a nikoli uživatelé – zasaženo do situace završené před vstupem této Směrnice v platnost, nebo zda má takové uplatnění naopak upravovat budoucí účinky situace vzniklé před vstupem Směrnice v platnost.

Soudní dvůr konkrétně připomněl, že podle unijní právní úpravy platné před přijetím Směrnice byla povinnost financovat náklady spojené s nakládáním s odpadem z fotovoltaických panelů upravena čl. 14 směrnice 2008/98, který ponechával na členských státech, zda povinnost hradit náklady na takové nakládání ponese současný či předchozí držitel odpadu, nebo výrobce či distributor. Vstup čl. 13 odst. 1 Směrnice v platnost – a s ním související povinnost provést toto ustanovení do vnitrostátního právního řádu – měl proto v případě, že se členský stát před přijetím Směrnice rozhodl uložit povinnost nést tyto náklady uživatelům panelů, a nikoli jejich výrobcům, jak zvolila např. právě Česká republika, dopad na situace završené před vstupem Směrnice v platnost. Takovou změnu rozdělení nákladů spojených s nakládáním s odpadem z fotovoltaických panelů, jež existovalo na základě právní úpravy platné k datu uvedení těchto panelů na trh a jejich prodeje za určitou cenu, přičemž výrobce nemůže toto datum a tuto obchodní transakci následně změnit, totiž nelze podle názoru velkého senátu považovat za použití nového pravidla na budoucí účinky situace vzniklé za platnosti dřívějšího pravidla, protože předmětné účinky jsou již ve všech aspektech jednoznačné, potažmo završené.

V tomto směru následně Soudní dvůr upřesnil, že nové právní pravidlo, které se použije na dříve završené situace, nelze považovat za slučitelné se zásadou zákazu zpětné účinnosti právních aktů, jestliže následně a nepředvídatelně mění rozdělení nákladů, jejichž vzniku již nelze zabránit, protože hospodářské subjekty mohly při obchodních transakcích oprávněně vycházet z rozdělení těchto nákladů stanoveného v tehdy platné právní úpravě, takže toto nové pravidlo zbavuje tyto subjekty jakékoli reálné možnosti, aby se podle něj po jeho vstupu v platnost zařídily. V tomto případě přitom výrobci fotovoltaických panelů nemohli podle názoru Soudního dvora při navrhování fotovoltaických panelů předvídat, že budou následně povinni zajistit financování nákladů spojených s nakládáním

s odpadem pocházejícím z těchto panelů. V tomto směru by použití čl. 13 odst. 1 Směrnice se zpětnou účinností navíc bylo v rozporu s cílem uvedeným v bodě 12 jejího odůvodnění, a sice motivovat výrobce k tomu, aby při navrhování svých výrobků zcela zohlednili a usnadnili jejich opravu, možnou modernizaci, opětovné použití, demontáž a recyklaci.

S ohledem na tyto úvahy Soudní dvůr rozhodl, že čl. 13 odst. 1 Směrnice je v rozsahu, v němž povinnost financovat náklady spojené s nakládáním s odpadem z fotovoltaických panelů uvedených na trh v době mezi 13. 8. 2005 a 13. 8. 2012 ukládá výrobcům, neplatný.

To však současně znamená, že čl. 13 odst. 1 Směrnice brání vnitrostátní právní úpravě, která ukládá financování těchto nákladů uživatelům fotovoltaických panelů uvedených na trh po datu jejího vstupu v platnost, tj. po 13. 8. 2012. Česká právní úprava je tudíž v rozsahu, v jakém uživatelům stanovuje tuto povinnost ve vztahu k panelům uvedeným na trh mezi 13. 8. 2012 a 1. 1. 2013, v rozporu s unijním právem.

Proto pro případ, že některý z panelů užívaných společností VYSOČINA WIND byl uveden na trh v tomto období, a tudíž vyvstane otázka možné odpovědnosti České republiky za škodu způsobenou jednotlivci porušením práva EU, Soudní dvůr jako další otázku posoudil, zda má v tomto směru vliv skutečnost, že právní předpisy členského státu, které jsou v rozporu s unijní směrnici, byly přijaty před vstupem unijní směrnice v platnost.

Soudní dvůr poukázal na to, že samotná Směrnice stanoví v čl. 24 odst. 1 lhůtu, a sice 14. 2. 2014, po jejímž uplynutí musí v členských státech být již v účinnosti právní a správní předpisy nezbytné pro dosažení souladu s touto Směrnicí. I když se Směrnice jako taková *ratione temporis* použije od okamžiku svého přijetí (tj. od 13. 8. 2012), nelze do okamžiku uplynutí této lhůty státům vytýkat, že Směrnicí neprovedly do svého právního řádu. V době běhu lhůty k provedení směrnice se sice členské státy, kterým je daná směrnice určena, musí zdržet přijímání předpisů, které by mohly vážně ohrozit výsledek stanovený touto směrnicí, v projednávané věci však Česká republika přijala předmětné ustanovení § 37p zákona o odpadech ještě před tím, než byla Směrnice přijata a zveřejněna v Úředním věstníku EU. Lhůta k provedení tudíž ještě nezačala běžet, a tudíž Směrnice nemohla vyvolávat právní účinky vůči členským státům, kterým je určena.

S ohledem na uvedené důvody velký senát uzavřel, že vložení ustanovení, kterým se zavádí povinnost uživatelů fotovoltaických panelů hradit příspěvky a které je v rozporu se Směrnicí, do zákona o odpadech více než měsíc před přijetím této Směrnice nepředstavuje jako takové porušení unijního práva Českou republikou, protože dosažení výsledku stanoveného Směrnicí nelze považovat za vážně

ohrožené, dokud se tato Směrnice nestane součástí unijního právního řádu.

K předkládanému rozsudku lze doplnit, že z uvedeného závěru Soudního dvora nicméně nutně neplyne, že je odpovědnost České republiky za škodu způsobenou jednotlivci nesprávnou transpozicí Směrnice ve vztahu k fotovoltaickým panelům uvedeným na trh mezi 13. 8. 2012 a 1. 1. 2013 v každém případě vyloučena. Ačkoli totiž Česká republika není podle Soudního dvora odpovědná za přijetí rozporného vnitrostátního ustanovení před samotným vstupem Směrnice v platnost, nemusí být vyloučena její případná odpovědnost za ponechání tohoto ustanovení v českém právním řádu i po uplynutí implementační lhůty (dne 14. 2. 2014).

Předkládaný rozsudek Soudního dvora bude mít nicméně v každém případě zásadní význam pro řadu soudních řízení probíhajících v České republice. Praktickým důsledkem závěru Soudního dvora o částečné neplatnosti čl. 13 odst. 1 Směrnice je totiž nesplnění předpokladů odpovědnosti členského státu za škodu způsobenou porušením unijního práva, jež mohla uživatelům fotovoltaických panelů vzniknout nesprávným provedením Směrnice (pokud jde o uložení povinnosti k hrazení nákladů na recyklaci a likvidaci fotovoltaických panelů uvedených na trh před 13. 8. 2012). V prvním z případů, jež jsou v současné době předmětem dovolacího řízení před Nejvyšším soudem, již přitom bylo rozhodnuto [1].

Velice zajímavá může být do budoucna rovněž otázka, jakou má na odpovědnost členského státu za škodu způsobenou jednotlivci porušením práva EU vliv dosažený politický konsensus o budoucím přijetí unijní úpravy. Jak totiž ve svém stanovisku zdůraznila generální advokátka Kokott, v době, kdy byl v České republice přijat § 37p zákona o odpadech, již takový politický konsensus byl na unijní úrovni dosažen. Při přijímání vnitrostátní právní úpravy tak Česká republika znala cíle unijní právní úpravy, která krátce na to vstoupí v platnost. Obejít takovouto právní úpravu a vážně ohrozit její cíle by přitom mohlo být neslučitelné s loajalitou k Unii. Základem pro nárok na náhradu škody způsobené jednotlivci porušením unijního práva by tudíž v takovém případě mohlo teoreticky být porušení povinnosti loajální spolupráce zakotvené v čl. 4 odst. 3 Smlouvy o EU, a to za předpokladu, že jde o porušení dostatečně závažné. Velký senát se nicméně do obdobných úvah nastíněných generální advokátkou nepustil a zastal jednoznačný závěr, podle něhož nelze považovat dosažení výsledku stanoveného unijní směrnicí za vážně ohrožené, dokud se tato směrnice nestane součástí unijního právního řádu.

Lukáš Boháček

[1] Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 8. 3. 2022, sp. zn. 30 Cdo 880/2019.

Zdroj

Rozsudek Soudního dvora Evropské unie ze dne 22. 2. 2022, X. a Y., ve spojených věcech C-562/21 PPU a C-563/21 PPU

K podmínkám odmítnutí výkonu evropského zatýkacího rozkazu

Úplné znění rozsudku

Tisková zpráva

Soudní dvůr specifikoval podmínky, za kterých může vnitrostátní soud odmítnout výkon evropského zatýkacího rozkazu v návaznosti na svou předešlou judikaturu (zejména rozsudek ze dne 26. 10. 2021, Openbaar Ministerie, C-428/21 PPU a C-429/21 PPU). Rozhodl, že čl. 1 odst. 2 a 3 rámcového rozhodnutí [1] je třeba vykládat tak, že pokud má vykonávající orgán k dispozici důkazy o systémových nebo celoplošných nedostacích týkajících se nezávislosti soudní moci ve vystavujícím členském státě, může předání osoby odmítnout při vydávání za účelem výkonu trestu odnětí svobody jen tehdy, jestliže konstatuje závažné a prokazatelné důvody se domnívat, že bylo porušeno základní právo osoby na spravedlivý proces (resp. na soud zřízený zákonem); v případě vydávání za účelem trestního stíhání je odmítnutí možné, pokud za konkrétních okolností věci existují závažné a prokazatelné důvody se domnívat, že bude osoba v případě předání vystavena skutečnému nebezpečí porušení svého základního práva.

V původních řízeních před nizozemskými vnitrostátními soudy se jednalo o dva evropské zatýkací rozkazy, které byly vydány polskými orgány v roce 2021 na dva polské státní příslušníky k výkonu trestu odnětí svobody a za účelem provedení trestního řízení. S ohledem na to, že se obvinění nacházeli v Nizozemsku a nesouhlasili se svým předáním, obdržel nizozemský okresní soud žádosti o vykonání uvedených evropských zatýkacích rozkazů, ten nicméně pojal pochybnosti, zda tak může učinit, a to z důvodu systémových nedostatků v polské justici. Důvody zde plynuly zejména ze skutečnosti, že polští soudci jsou jmenováni na návrh Národní rady soudnictví, která již není nezávislým orgánem. Dle názoru vnitrostátního soudu zde tak existovalo reálné nebezpečí, že by právo obviněných na soud zřízený zákonem v případě předání bylo porušeno. V uvedeném kontextu se nizozemský soud obrátil na Soudní dvůr s otázkou, zda se jím definovaný dvoustupňový přezkum v rámci záruk nezávislosti a nestrannosti, které jsou vlastní základnímu právu na spravedlivý proces, uplatní v případě, že se jedná o záruku, která je rovněž vlastní tomuto základnímu právu na soud zřízený zákonem.

Soudní dvůr v první řadě připomněl, že zásada vzájemné důvěry mezi členskými státy, stejně jako zásada vzájemného uznávání, mají v unijním právu zcela zásadní význam při vytváření prostoru bez vnitřních hranic, přičemž zavedení zjednodušeného a efektivnějšího systému předávání osob má za cíl přispívat k budování prostoru svobody, bezpečnosti a práva. Zásada vzájemného uznávání tedy dle Soudního dvora představuje naprosto základní bod justiční spolupráce v trestních věcech. Z uvedeného rovněž plyne, že vykonávající justiční orgány mohou odmítnout výkon evropského zatýkacího rozkazu jen v taxativně vymezených případech, stanovených v rámcovém rozhodnutí a výkon tohoto rozkazu může být vázán pouze na některou z podmínek výslovně stanovených v čl. 5 rámcového rozhodnutí.

V zásadě tedy platí, že zatímco výkon evropského zatýkacího rozkazu představuje „pravidlo“, odmítnutí jeho výkonu je třeba chápat jako „výjimku“, již je nutno vykládat restriktivně. Soudní dvůr shrnul, že v rámci přezkumu (zejména s odkazem na citovaný rozsudek Openbaar Ministerie) musí vykonávající justiční orgán nejprve určit, zda existují objektivní, spolehlivé, přesné a řádně aktualizované informace, které mají prokázat existenci skutečného nebezpečí, že ve vystavujícím členském státě dojde k porušení základního práva na spravedlivý proces zaručeného v tomto ustanovení, a to z důvodu systémových nebo celoplošných nedostatků, pokud jde o nezávislost soudní moci v tomto členském státě.

Následně musí vykonávající justiční orgán konkrétním a přesným způsobem ověřit, do jaké míry mohou mít nedostatky zjištěné v první fázi dopad na úrovni soudů uvedeného členského státu příslušných v případě řízení, která se budou týkat dotčené osoby, a to vzhledem k osobní situaci této osoby, k povaze trestného činu, za který je stíhána, a ke skutkovým okolnostem, za nichž byl vydán tento zatýkací rozkaz, a s přihlédnutím k informacím případně poskytnutým vystavujícím členským státem.

Soudní dvůr rovněž poznamenal, že jedním z cílů rámcového rozhodnutí je boj proti beztrestnosti. Zejména z uvedených důvodů Soudní dvůr konstatoval, že vykoná-

vající justiční orgán je povinen provést dvoufázový přezkum a posoudit tak, zda dotyčné osobě hrozí v případě jejího předání do vystavujícího členského státu skutečné nebezpečí porušení jejího základního práva na spravedlivý proces před soudem předem zřízeným zákonem, které je zakotveno v čl. 47 Listiny základních práv EU.

V první fázi tohoto přezkumu musí vykonávající justiční orgán celkově posoudit existenci skutečného nebezpečí, že z důvodu systémových či celoplošných nedostatků ve vystavujícím členském státě dojde k porušení základního práva na spravedlivý proces zejména v souvislosti s nedostatkem nezávislosti soudů uvedeného členského státu nebo s nedodržáním požadavku, aby byl soud zřízen zákonem. V rámci druhé fáze musí vykonávající justiční orgán posoudit, zda se systémové nebo celoplošné nedostatky zjištěné v první fázi tohoto přezkumu mohou v případě předání dotyčné osoby do vystavujícího členského státu nějak konkrétně projevit, a tedy zda za specifických okolností projednávané věci je tato osoba vystavena skutečnému nebezpečí porušení svého základního práva na spravedlivý proces před soudem zřízeným zákonem, které je zakotveno v čl. 47 Listiny základních práv EU.

S ohledem na okolnosti projednávaných věcí Soudní dvůr dospěl k závěru, že čl. 1 odst. 2 a 3 rámcového rozhodnutí musí být vykládán v tom smyslu, že má-li vykonávající

justiční orgán, který má rozhodnout o předání osoby, na kterou se vztahuje evropský zatýkácí rozkaz, k dispozici důkazy o systémových nebo celoplošných nedostacích týkajících se nezávislosti soudní moci ve vystavujícím členském státě, a to zejména stran jmenování osob, které k této složce moci přísluší, může předání této osoby odmítnout jen za uvedených podmínek: Pokud se jedná o evropský zatýkácí rozkaz vydaný za účelem výkonu trestu odnětí svobody nebo ochranného opatření spojeného s odnětím osobní svobody pouze tehdy, pokud konstatuje, že za konkrétních okolností dané věci existují závažné a prokazatelné důvody se domnívat, že bylo porušeno základní právo téže osoby na spravedlivý proces před nezávislým a nestranným soudem, předem zřízeným zákonem. Jedná-li se o evropský zatýkácí rozkaz vydaný za účelem trestního stíhání, pak lze odmítnout tehdy, pokud orgán konstatuje, že za konkrétních okolností dané věci existují závažné a prokazatelné důvody se domnívat, že bude tato osoba v případě předání vystavena skutečnému nebezpečí porušení tohoto základního práva.

Jan Bena

[1] Rámcové Rozhodnutí Rady ze dne 13. 6. 2002 o evropském zatýkáčím rozkazu a postupech předávání mezi členskými státy (2002/584/SVV).

MONITORING LITERATUREY

Zdroj

System evropského práva

- Agnieszka Frackowiak-Adamska: Court of Justice Trust until it is too late! Mutual recognition of judgments and limitations of judicial independence in a Member State: L and P. *Common Market Law Review*, Volume 59, Issue 1.
- Amandine Crespy: Can Scharpf be proved wrong? Modelling the EU into a competitive social market economy for the next generation. *European Law Journal*, Volume 26, Issue 5-6.
- Lukáš Boháček: Tři tváře vzájemné důvěry v unijním právu. *Právník*, č. 1/2022.

Základní práva a ústavní soudnictví

- Jan Podkowik: Judicial dialogue on data retention laws: A breakthrough for European constitutional courts? *International Journal of Constitutional Law*, Volume 19, Issue 5.
- Hannah Van Kolschooten: EU regulation of artificial intelligence: Challenges for patients' rights. *EU regulation of artificial intelligence: Challenges for patients' rights. Common Market Law Review*, Volume 59, Issue 1.
- František Nonnemann: Je načase začít diskutovat o GDPR 2.0? *Právní rozhledy*, č. 1/2022.

Evropské civilní právo

- Hector L MacQueen: Third Ole Lando Memorial Lecture: European Contract Law in the Post-Brexit and (Post?)-Pandemic United Kingdom. *European Review of Private Law*, Volume 30, Issue 1.
- Kateřina Zabloudilová: Uznání a výkon cizích rozhodčích nálezů v českém právním prostředí ve světle novelizované právní úpravy a recentní rozhodovací praxe. *Právník*, č. 3/2022.

Jan Bena

Příspěvky nejsou oficiálními vyjádřeními Nejvyššího soudu.

© Nejvyšší soud, ISSN 2464-8531

1/2022
BULLETIN

NEJVYŠŠÍ SOUD
ODDĚLENÍ ANALYTIKY
A SROVNÁVACÍHO PRÁVA